

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief, J. Uluots.

Sisu:

Maakorraldus Petserimaal ja Narva tagusel maa-alal — P. Puusep. — Hoiukorra toimetus testamentide asjus — o. — Inimese sõrmejäljendite uurimine (daktüloskoopia) — Dr. R. Heindl. — Riigikogu tegelus. — Riigikohtu tegelus. — Kohtunikkude palkade tõstmine 1924 aastal. — Lisa: 1922 a. Riigikohtu otsused lhk. 113—128.

Maakorraldus Petserimaal ja Narva tagusel maa-alal.

Eesti Vabariigi ja Vene nõukogude-riigi vahel sõlmitud rahulepingu põhjal liideti Eesti külge endisest Pihkva kubermangust Petserimaa ja endisest Peterburi kubermangust Viru maakonda kuuluv maa-ala, mis asub Naroova jõe paremal kaldal. Neil maa-aladel on praegu veel maksev tsiviilseadus, mis maksis endises Vene riigis.

Talurahvas vabastati neil maa-aladel orjusest 19. veebruaril 1861. a. ühes Sise-Venema talupoegadega, ja nagu Sise-Venemaal, nii said ka tähendatud maa-alal asuvad talupojad ühes orjusest vabastamisega maad, aga neile antud maa omanikuks sai mitte üksik talupoeg, vaid küla. Küla andis maa oma liikmeile tarvitada mitte seaduse järgi, vaid nii, kuidas see kuskil kohal pruugiks oli saanud. Maad olid jagatud põldudesse, ja igal elanikul oli igas põllus oma riba ehk viil. Külakogu otsuse põhjal, mis pidi $\frac{2}{3}$ häälteenamusega tehtama ja ülemuse poolt kinnitati, võis maad elanikkude vahel uuesti jagada 12 või rohkemaks aastaks (V. S. K. IX k. Üldine Talurahva Seadustik § 26—28 ja 66). Iga kubermangu, tihti isegi maakonna

kohta määras seadus kindlaks maa-ala ülemäär ja alamäär meeshinge kohta, mis mõisnik kohustatud oli orjusest vabastatud talupoegadele andma. Pihkva ja Jamburi maakonna kohta oli selle maa-ala ülemäär 4 tiinu 1200 ruutsülda ehk $4\frac{1}{2}$ tiinu, alamäär $1\frac{1}{2}$ tiinu. Maa eest tuli külal mõisnikule pika aja jooksul tasu välja maksa (ВЫКУПНЫЕ ПЛАТЕЖИ). Tasu ei tulnud maksa ainult sel juhul, kui mõisnik kinkis külale mitte vähem kui ühe neljandiku maa ülemäärast, mis tuli peale hingede arvu järele, ja kui küla sellega nõus oli.

Hingemaad jagati teatava aja järele suuremalt osalt uuesti. Perekonnad külas muutusid oma koosseisus, rahva-arv kasvas ja selle tõttu olid maaribad ehk tükid, mis jagamisel üksiku hinge ehk ka perekonna peale tulid, väga väikesed. Ka ei mõtelnudki keegi oma maad väetama ehk põhjalikumalt harima hakata, sest oli teadmata, kellele heasti haritud maa uuel jagamisel saab ja missugune maa asemele antakse. Nii kestis asi, kuni Jaapani sõda Vene riiki tema alusmüürides vapustas ja rahutuselained üle terve riigi

liiksid. 3. nov. 1905. a. anti keisri poolt manifest (V. S. ja Korr. Kogu nr. 207-1905), milles kästakse kõigi abinõudega korratus-tele lõpp teha ja süüdlasi karistada. Ühtlasi öeldakse, et õige tee talurahva-põlve paremale järjele seadmiseks olevat rahu ja seaduse maksmapanek. Ühes sellega antakse käsk väljaostu-maksusid hingemaa eest alandada 1. jaanuarist 1906. a. poole võrra ja 1. jaanuarist 1907. a. need maksud täiesti ära lõpetada.

Sellele seadusele järgnes 1906. a. 9. nov. seadus (S. ja Korr. Kogu nr. 263-1906. a.), mis Põhiseaduse § 87. korras välja on antud. Selle seaduse järele (§ 1) sai iga kogukondlikul alusel hingemaa pidaja õiguse esineda igal ajal nõudmisega, et temale kuuluv maa-osa tema omanduseks kinnitataks. Neis küldes (§ 2), kus 24 aasta jooksul maa ümberjagamist ei olnud, võis peale õuema kinnitada omanduseks kõik hingemaa-tükid, mida sellekohase palve esitajad alaliselt olid kasutanud. Heinamaa, metsa ja teiste küla üldiseks tarvitamiseks olevate objektide kasutamise õigus kinnitati vastavas osas niisamuti maja-peremehe nime peale, kes enese maa omanikuks laskis kinnitada (§ 4). Teatavatel juhtumistel, nimelt, kui ta maad rohkem sai, kui tal õigus oli saada, tuli tal rohkem saadud maa eest külale maksa (§ 2). Nõudmine esitati külale külavanema kaudu (§ 6). Külakogu pidi liht häälte-enamusega ühe kuu aja jooksul oma otsusega need maad, mis nõudja omanduseks üle läksid, ära tähendama, niisama kindlaks määrama rahasumma, mis ta külale pidi rohkem saadud maa eest maksta; niisama tuli ära tähendada, missugusel määral ta osa võib võtta nende objektide kasutamisest, mis külale üldiseks kasutamiseks jäid. Kui küla kuu aja jooksul palvet ei rahuldanud, siis viis kõike seda läbi kohalik maa-ülem (земский начальник), kellele vastav palve tuli anda. Külakogu otsuse ja maa-ülema korralduste peale võis kaevata maakonnakogule (уездный съездъ). Viimane kinnitas kõik ettevõetud korraldused ka siis, kui kaebust ei olnud. Ainult võimupõlvadest

üleastumiste ja seaduse rikkumise korral võis Kubermanguvalitsusele edasi kaevata. Kes oma maad veel looduses tahtis piirimärkidega ära tähendada, pidi seda omal kulul tegema. Peale selle oli isikul, kes ennast tähendatud korras laskis maa omanikuks kinnitada, õigus (§ 12) nõuda, et küla tema maa, mis enamasti mitmes tükis oli, annaks temale võimalust mööda ühes tükis. Üldisel maa ümberjagamise korral oli seesuguse nõude rahuldamine sunduslik; seesugusel korral võis seda ka küla nõuda. $\frac{2}{3}$ häälte-enamusega oli külakogul õigus küla maad taludesse jagada. Kõige tähtsam selles seaduses oli, et omanduseks kinnitatud hingemaa, kui ta ka oli ühte tükki välja eraldamata, võis võõrandada ja osta. Õigus hingemaa omandada oli ainult talupoja-seisusest isikutel. See andis võimaluse neile, kes tahtsid külast lahkuda, seda teha, ilma et nad varandusliselt oleksid kahju saanud. Teiselt poolt oli võimalus uutel isikutel, kes ennem teatava küla hingekirjas ei olnud, seal külas maad omandada. Enne seda oli küla kui müüri piiratud, millele see seadus nüüd augu sisse löi. Aga seadusel enesel oli niisama „auk“ sees. Seaduse andja oli ära unustanud kindlaks määrata, kui palju hingemaa võib ühe isiku kätte koondada. Kui 14. juunil 1910. a. riigiduumi poolt vastuvõetud seadus selle ülemäära kindlaks määras, oli juba palju kurja sündinud. Küldes, iseäranis Lõuna-Venemaal, kus nende ridade kirjutajal tuli peale muu ka maakorralduse alal ligi töötada, läks spekulatsioon hingemaaga lahti. Rahvas nagu imestas, et hingemaa eest võib ka raha saada. Kes majandusliselt nõrk oli või maad ei viitsinud harida, müüs oma maa maha. Mitmesugused ärimehed ja hangeldajad, ka saksa kolonistid, kes majandusliselt heal järjel, olid agarad hingemaa kokku ostma, nii et mõne isiku kätte kogus hingemaa suuremal määral, isegi 500—700 tiinu. Kui pärast maakorralduse-komisjonid töötama hakkasid, nõudsid uued maa omanikud, et nende maa ühes tükis välja eraldataks. Külad ei olnud sellega rahul ja kaebasid. Asjad läksid kuni

Senati, kes asja otsustas maa omanikkude kasuks. Niiviisi tekkisid hingemaadel, mis olid määratud talurahva tarviduseks, selle tõttu, et seaduses nii-ütelda „auk“ sees oli, uued suurmaapidamised. Väljaeraldamata hingemaa eest maksid ülesostjad $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ sellest hinnast, mis naabruses eraomanduses olev maa maksis. Kas Petserimaal ja Naroova taga hingemaaga niiviisi on talitatud ja kas seal hangeldajad on hingemaad kokku ostnud, selle kohta puuduvad andmed, aga igatahes oli see ka seal võimalik.

1906. a. 9. nov. seadus võimaldas hingemaa-pidajale küll maa omanikuks saada, aga omanduseks kinnitatud maad ühte tükki külamaast välja eraldada oli selle seaduse järele raske ja selles suhtes ei annud see seadus suuremaid tagajärgi. Sellepärast anti välja riigiduumi poolt vastuvõetud seadus 14. juunist 1910. a. (V. S. ja Korr. Kogu nr. 97-1910. a.). See seadus täiendab 1906. a. 9. nov. seadust ja osalt muudab, osalt tühistab endisi hingemaade kohta käivaid määrusi. Seaduse § 1 määras, et need kogukonnad ja külad, kus algusest peale polnud üldist maade ümberjagamist, kui maa ei olnud saadud peale 1. jaan. 1887 a., on üle läinud pärandatavale talude viisi maapidamisele. § 2 määras, et tähendatud kogukondades ja külates tunnistatakse talupidajad (ДОМОХОЗЯЕВА) nende kasutada oleva maa omanikkudeks. Talupidajail, niisama küla-kogudel oli õigus esineda nõudega, et § 2. äratähendatud omanduse-õigus vastavates aktides ära tähendataks. Aktid seadis kokku maa-ülem (§ 5) ja kinnitas Maakonnakogu (УЪЗДНЫЙ СЪЪЗДЪ). Kus maad kasutati kogukondlikul alusel (НА ОБЩИННОМЪ ПРАВЪ), oli igal üksikul maapidajal (§ 9), niisama kui 1906. a. 9. nov. seaduse järele, õigus nõuda, et maa tema omanduseks kinnitataks.

Kõige tähtsam aga, mis selle seadusega ellu kutsuti, olid maakonna ja kubermangu Maakorralduse-komisjonid (§ 37). Maakorralduse-komisjonide peale pandi selle seadusega maa väljaeraldamine küla-maast ühte tükki; need komisjonid otsustasid kõik seal-

juures tekkivad tüliküsimused ja vaidlused. Komisjoni koosseisus on ette nähtud kohtuasutuste esindaja, nimelt ei ole komisjon otsustuse-võimeline, kui puudub maakonnas asuv Ringkonna-kohtu liige (УЪЗДНЫЙ ЧЛЕНЪ Окр. суда). Maakonna-komisjoni otsuse peale võib kaevata Kubermangukomisjonile ja, kus need veel ei ole loodud, Kubermanguvalitsusele ja lõppude lõpuks Senatile (2. dep.). § 50. järele pannakse omanduseks kinnitatud hingemaa võõrandamise kohta maksma üldised kinnisvara võõrandamise kohta maksvad määrused. Krepostiaktid hingemaade kohta on kreposti- ning tempelmaksust ja kantseleilõivust vabad. Ajutiselt keelatakse ära (§ 56), kuni sellekohaste, talumaade kohta käivate seaduste muutmiseni, koondada ühte kätte ostu või kingituse teel Suurvenes ja Ukrainas rohkem maad, kui talurahva vabastamise ajal kuue hinge peale, arvates ülemmäära järele, oleks tulnud. Petserimaal ja Naroova tagusel maa-alal teeks see välja 27 tiinu ($4\frac{1}{2} \times 6$). Rohkem hingemaad võis koondada ühe isiku kätte ainult enne 1910. a. 14. juuni seaduse väljaandmist 1906. a. 9. nov. seaduse põhjal, nagu ülal juba tähendatud.

Aga ka 1910. a. 14. juuni seadus oli veel puudulik ja ei võimaldanud maareformi külates niisugusel määral ja tempos läbi viia, kui see valitsusele soovitav oli. Maakorralduse-komisjonide koosseis, asja-ajamise kord ja võimupiirid ei olnud seaduses lähemalt ära tähendatud. Seda tehti seadusega 29. maist 1911. a. Selle seadusega määrati kindlaks Maakorralduse-komisjonide koosseis ja võimupiir, niisama asja-ajamise kord ja kuidas koha peal maa väljaeraldamisel tuleb talitada.

Sellekohase palve peale võib selle seaduse järele 1) mitme küla ühist maad ära lahutada ja igale külale ta maad eraldada; 2) üksikute küla osade maad küla maast lahutada; 3) üksikute külaelanikkude maad kruntida ja eraldada küla maast; 4) küla võib kõik oma maa ära kruntida lasta; 5) kui küla maad on segamini võõra maaga, siis küla maa ühte tükki eraldada; 6) kui peale hingemaa on külal veel muud liiki maad, siis võib ka seda

maad kruntida; 7) kui talupoegadel on maa ühiselt tarvitamiseks era-maaomanikkudega, võib maad eraldada maaomanikkude maast; 8) maa-ala, kus kavatsetakse maakorraldus ette võtta, võib naabruses olevast maast ära piiristuda (§ 1). Nende määruste järele võib talitada niihästi hingemaaga kui ka muud liiki maaga, kui maa on küla ehk ühisuse (земельное товарищество) nime peale omandatud, niisama ka mitte-talupojaseisuses olevate isikute maaga, kui üksikute isikute päralt olev maa-ala suurem ei ole kui 1909. a. 24. mai seaduses ette on nähtud (§ 2). See 1911. a. 29. mai seaduses on Vene Seadustekogusse üles võetud kui X. k. 3. j. Selle seaduse § 64. märkus 2. põhjal andis maakorralduse-komitee välja 19. juunil 1911. a. juhendi (наказъ), mille järele maakorralduse-komisjonid maareformi elluviimisel peavad käima.

Riigi Teatajas nr. 14/15—1920. a. avaldatud seadus nr. 71 määras, et Petserimaal maakorraldus peab läbi viidama 1911. a. 29. mai seaduse alusel. Veneaegse maakonna Maakorralduse-komisjoni funktsioonid pandi Petseri Maakorralduse-nõukogu peale ja Kubermangukomisjoni funktsioonid Põllutöö-ministeeriumi planeerimis-peakomisjoni peale. Ühtlasi määras see seadus kindlaks tähendatud komisjonide koosseisu.

See seadus muudeti ära R. T. nr. 88/89—1921. a. avaldatud seadusega talumaade korraldamise kohta Petseri maakonnas ja Viru maakonna Naroova taguses osas. Veneaegse maakonna Maakorralduse-komisjoni asemel teotsevad selle seaduse järele Petseri ja Narva Maakorralduse-komisjonid ja veneaegse Kubermangu-komisjoni asemel Maakorralduse Peakomisjon. Selle seaduse järele tulid kõik Petseri Maakorralduse-nõukogu poolt heaks kiidetud maakorralduse-kavad otsustamisele Peakomisjonis uues koosseisus.

Maakorralduse Peakomisjoni otsuste peale võib edasi kaevata ühe kuu aja jooksul Riigi-kohtu administratiiv-osakonnale 1911. a. 29. juuni seaduse § 114. põhjal, kui komisjon on seadust rikkunud ehk oma võimupiiridest

üle astunud (seadus nr. 172 § 2 p. e — R. T. nr. 88/89—1911. a.).

Riigi Teatajas nr. 115—1921. a. on avaldatud Maakorralduse Seaduse (V. S. K. X k. 3 j. sead. 29. V. 1911. a.) § 64 märkus 1 põhjal Põllutöö-ministeeriumi määrus Petseri ja Narva Maakorralduse-komisjoni koosseisude moodustamise kohta.

Nagu Venemaal, on ka nüüd nende komisjonide ülesandeks hingemaade pidajaid aidata nende lahusolevaid üksikuid maatükke võimalikult ühte tükki välja eraldada, et võimalust anda maapidajale oma majapidamist paremale järjele seada.

Peab tähendama, et Sise-Venemaal suu-remates külades enamasti ikka oli osa elanikke, kes kõige hingega kinni hoidsid endisest kogukondlikust hingemaade pidamise viisist ja kes ainult hädasunnil uueviisilisele maapidamisele üle läksid, kui nägid, et naabrid oma maad hoolsamini harima ja majapidamist paremini sisse seadma hakkasid, ja kui uute jagamiste tõttu nende kasutada olev maa-ala ikka vähemaks jäi.

Omanduseks kinnitatud ja krunditud hingemaa ei kaota 1910. a. 14. juuni seaduse § 39 põhjal oma juriidilist iseloomu kui hingemaa ja tema kohta jäävad maksvaks kõik hingemaa kohta käivad määrused. Nagu ülevalpool juba seletatud, võib omanduseks kinnitatud hingemaad võõrandada, aga seadus keelab ära sedasama maad pantida ehk võlgadega koormata. Teatavatel juhtudel võis hingemaad pantida ainult talurahva-maa (Крестьянский поземельный банкъ) pangas. 1912. a. 5. juuli (Sead. ja Korr. Kogu § 1448) seaduse järele anti hingemaa maakruntimise korral hoonete ehitamiseks ehk ümberpaigutamiseks talurahva-pangast laenu. Et meil talurahva-panka ei ole, pole hingemaa-pidajal võimalust laenu saada. See asjaolu ehk on takistuseks, et hingemaa korraldamine aeglaselt läheb. Venemaal anti laenu Maakorralduse-komisjonide kaudu. Oma äranägemise järele võis Maakonna-komisjon anda laenu kuni 300 rbl., Kubermangu-komisjoni kinnitusel kuni 500 rbl. Raha

anti 13 aasta peale ilma protsendita, ja kui kolm aastat möödaski, tuli laen 10 aasta jooksul ühesuurustes osades ära tasuda. Nii-sugusest summast jätkus Lõuna-Venemaal hoonete kordaseadmiseks, sest seinad ehitas maapidaja ise oma perekonnaga savist, mida igal pool saada oli. Tuli osta ainult põranda, lae ja katuse materjal. Katused tehti saviehk tsementkividest, mille tehased igal pool suuremates küldes olid asutatud. Peale selle asutati pea igasse maakonda riigi poolt tsement-katusekivi tehas ja laenu anti ka natuuras, nimelt katusekivid.

Riigi Teatajas nr. 115/116—1920. a. seaduseandliku delegatsiooni poolt 28. juulil 1920. a. vastuvõetud seadus keelas ära Peterimaal ja Narva tagusel maa-alal korrapärased hingemaade ümberjagamised küla-kogukonna liikmete vahel (S. K. IX. k. lisad § 24—27) ja hingemaade pidajad isikud ning perekonnad jäävad viimasel hingemaade jagamisel saadud maade pidajateks edasi kuni nende maade taludeks kruntimiseni.

Nii näeme, kuidas seaduseandja võimaldas üksikul maapidajal vabaneda korra alt, mis kogukondlik hingemaade pidamine enesega tõi. Seesugune kogukondlik maapidamine on olnud endisel ajal meilgi ja kogu Euroopas. Meil on selle korra jäänuseid kohati veel olemas, kõige rohkem Saaremaal, kus mõnes kohas üksiku majapidamise maad väikestes tükides teiste maapidajate maade vahel asuvad.

Niisama kui keskaja mõisnikkude ikke alt, tuli talupoega vabastada kogukonna poolt peale pandud ikke alt. Hakatus tehti selleks XVIII aastasaja teisel poolel. Rootsisis ilmus esimene seadus sel alal 1749. a., Daanis 1781. a., Preisimaal andis selle kohta välja Friedrich Suur oma instruksioonid ja reglemendid, kuna lõplik seadus välja anti 1821. a. Inglismaa oli ka sel alal mannermaa-riikidest ees, nimelt sündis see seal juba XVI ja XVII aastasajal.

Asutava Kogu poolt vastuvõetud Maaseadus on Riigi Teatajas nr. 89—1922. a. avaldatud seadusega nr. 70 laiendatud Eesti-Vene

rahulepingu põhjal Eesti Vabariigi külge liidetud endise Petrogradi ja Pihkva kubermagu maa-alade peale mõnede muudatuste ja täiendustega. Võõrandamise alla kuuluvad selle seaduse järele mõisad ja maad, mida ühe omaniku päralt kogusuuruses üle 75 tiinu, ühes päraldistega. Võõrandamise alla ei kuulu peale Maaseaduse § 1. märkus 1. tähendatud asutuste maade ka küla-kogukondade ja -ühisuste (селенные и сельския общества и земельныя товарищества V. K. X k. 3 j. § 2) päralt olevad maad. Võõrandamata jäetakse ka igast võõrandatavast maa-üksusest 50 tiinu kõlblikku maad ühes tarviliste majapidamishoonetega. Kui ühe maakoha peal oli 1. maiks 1921. a. iseseisva majapidamisega kaasomanikke, siis jäetakse igäühele alles kuni 50 tiinu kõlblikku maad. Võõrandatavate maaosade kohta tehtud kreposteerimata müügilepingud tunnistatakse maksusetuks, kui nad on tehtud peale 2. veebruari 1920. a. Võõrandatavate maa-alade kohta peale 2. veebruari 1920. a. tehtud notariaalsed müügilepingud tunnistatakse maksvaks, kui ostetud maa kogusuurus ei ulatu üle 25 tiinu ja kui ostja kätte ei koondu ühes tema endise maaomandusega üle 25 tiinu maad ja kui need ostu-müügi lepingud ei käi maatükkide kohta, mis väikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse (R. T. nr. 44—1922. a. sead. nr. 18) põhjal rendil olid, niisama maatükkide kohta, mille rendilepingud olid jõus poolte kokkuleppel peale 1. maid 1922. a. Neil rentnikel, kui nad väikemaapidajad on (R. T. nr. 44—1922. a. sead. nr. 18), on Maaseaduse § 22 ettenähtud väiketalupidajate õigused. Võõrandamine sünnib tasu eest, mille kord ja suurus eriseadusega kindlaks määratakse. Riigi Teatajas nr. 101—1923. a. on avaldatud määrus ülevältähendatud seadusega võõrandatud maade riigile ülevõtmise kohta. Määruse § 6 põhjal võetakse ülevõetud maade planeerimine ette Maaref. T. M. § 49—64 ettenähtud korras. Ülevõtmine sünnib sellekohase komisjoni poolt. Komisjoni otsuste peale võib edasi kaevata kohaliku riigimaade-

ülema kaudu Maakorralduse Peavalitsusele. Viimase otsuste peale võib kaevata Riigikohtu administratiiv-osakonnale.

Nii on siis Petserimaal maareformi teostamise kohta maksvad 1) hingemaade kohta V. S. K. X. k. 3 j. ettenähtud määrused ja 2) Riigi omanduseks võõrandatud maade kohta Maaseadus ja Maaref. T. Määrused. Võõrandada võib Maaseadusega ka hingemaid, ja kui nad maaseaduse põhjal väljaandmisele tulevad, tekib küsimus, kas ei tule nende planeerimisel ja väljaandmisel silmas pidada ka hingemaade kohta käivaid seadusi.

Riigistatud maade väljaandmine peab sündima muidugi Maaseaduse § 20 ja 21 korras. Vene-aegse seaduse järele kinnitas väljaantava riigimaa planeerimise kava Maakorralduse-komisjon ja tema määras ka maa saajad kohtade peale. Sealjuures võeti arvesse kõige pealt, kas maa saajal on ka kalduvusi põllupidamisele ja kas ta sellel alal juba tegev on olnud. Kui riigimaid hakati välja andma, anti maad kõige pealt maata inimestele. Valiti maa saajateks vaesed ja ilma põllumajanduslise inventarita isikud. Maa anti otsekohe omanduseks sellekohase lepingu põhjal. Pea aga tuli avalikuks, et säärane maa väljaandmine ei olnud otstarbekohane. Saades maa omanikuks, ei jäänud maa saaja maa peale püsima, vaid suurem osa neist müüs oma krundi otsekohe edasi, võttes vahelt suuremat ehk vähemat kasu, sest riik müüs maad umbes 50% odavamalt, kui tema tõelik hind oli. Ka ei olnud maata inimesed kohased maaharijad; paljud neist olid külades juba enamalt oma hingemaa maha müünud. Siis hakati maad rendile andma ja maa saajateks määrama tegelikke põllumehi, kel oma maad ei olnud ja kes asusid rendi maadel, ehk jälle, kellel oli külas väike hingemaa-koht, mis perekonda ei suutnud ära toita. Eesõigus anti nendele, kel suurem perekond oli ja töö-jõulised lapsed perekonnas. Kellel suur perekond oli, näit. 5—6 poega, kes kõik endid põllutööst elatasid, sellele anti koguni kaks krunti. Riigimaa anti maa saajale kolm korda nii-

palju, kui talurahva priikslaskmise ajal ülemääraks ühe mehe hinge peale tuli. Maakorralduse-komisjon võis seda normi $\frac{1}{3}$ võrra suureneada või vähendada. Petserimaal ja Narva taga oleks veneaegse seaduse järele see norm olnud $13\frac{1}{2}$ tiinu ($4\frac{1}{2} \times 3$). Nüüd tuleb maad anda maa saajatele muidugi Maasead. § 17. ettenähtud määral. Vene seaduse järele oli maa saajal, kui ta krunti 6 aastat oli korralikult pidanud, õigus nõuda, et krunt temale omanduseks müüduks.

Kui palju Maaseadusega Petserimaal ja Narva taga maad on võõrandatud ja kui palju maad väljaandmisele tuleb, on teadmata. Riigi Teatajas nr. 89—1922. a. avaldatud seaduse § 4 märkus 1 järele tunnistatakse maksvaks notariaalsed müügilepingud, kui ostetud maa suurus ei ulatu üle 25 tiinu ja kui ostja kätte ei koondu üle 25 tiinu maad. Tähendab, kõik niisugused lepingud, mis enne 29. juunil 1922. a. Riigikogu poolt vastu võetud seaduse jõusseastumist, s. o. kuni 25. juulini 1922. a. (Põhiseadus § 54) on tehtud, peavad vist küll maksvaks tunnistatama. See seadus andis maaomanikule võimaluse enne seaduse jõusseastumist võõrandamisele kuuluvat maad ära müüa, ja selle tõttu võivad riigile ülevõtmisele kuuluda oma suuruse poolest tähtsuseta maa-alad.

Vaevalt on olemas Petserimaal ja Narva taga ka endise Vene riigi maid, mis põllupidamiseks kõlbulikud ja mida võiks välja anda, sest 1906. a. 27. aug. seadus lubas müüa talupoegadele riigi obrokimaid, kui rendilepingud nende peale lõppesid, niisama ka määrata selleks otstarbeks riigi metsaalust maad, kui selle läbi metsahoid ja metsa majapidamine ei kannatanud. Seda seadust ei täidetud meie kodumaal mõnesugustel põhküll mitte, aga Sise-Venemaal käidi selle seaduse järele, ja põllupidamiseks kõlbulikud riigimaaad läksid suuremalt osalt kõik rahva kätte. Vist sündis see ka Petserimaal ja Narva taga, kui niisuguseid maid seal olemas oli.

Mis puutub Petseri ja Narva Maakorralduse-komisjonidesse, siis peaksid need ko-

misjonid küll ajutised olema. Lõuna-Venemaal läks maakorraldus niisuguses tempos, et kui mitte sõda ei oleks tulnud, siis maakorraldus paljudes maakondades oleks läbi viidud täies ulatuses. Tuleks ehk kindlaks määrata tähtaeg hingemaade korraldamiseks Maakorralduse-komisjonide poolt. Kes selle aja jooksul ei ole esinenud sellekohase palvega, tema valdamisel olevat hingemaad välja eraldada, sellele tuleks õigus anda küllakogult maa ühte tükki väljaeraldamist nõuda,

kuna külal õigus on igal ajal oma maad üksikute maapidajate vahel ära kruntida. Kui tähtaeg möödab, tuleks Maakorralduse-komisjonide tegevus lõpetada. Komisjoni ülespidamine nõuab kulusid ja riik ei või ainult selleks komisjoni üleval pidada, et mõni hingemaa-pidaja ei ole veel otsusele jõudnud, et ühes krundis maad pidada on otstarbekohasem ja kasulikum, kui pidada teda lahusolevate ribadena.

P. Puusep.

Hoiukorra toimetus testamentide asjus*).

(Ts. kp. S. §§ 1956—1970.)

Iga testament tuleb pärast tema tegija surma viibimata kohtusse ette panna. Ettepanemiseks on kohustatud kõik, kelle käes testament juhtub olema (B. ts. õ. § 2446). See määrus ei maksa järgmiste testamentide kohta: 1) mille ettepanemist kohtule nende tegija ära on keelanud (B. ts. õ. § 2446); 2) mis vanemad oma laste kasuks on teinud; kui lapsed kõik kohal juhtuvad olema, siis võivad nad niisugust testamenti kodusel kombel avada ja tarvitusele võtta (B. ts. õ. § 2447 märkus 2); 3) vastastikused testamendid (Tsiiviil kp. s. § 1957 ja Balti ts. õ. § 2450). — Kas need väljavõtted igapäevase, praktilise elu nõuetele vastavad on väga küsitav. Seni kaua kui testamendijärgsed pärijad ei oma keskel, ei ka seadusjärgsetega pärandusvara üle ei tülitse, ei ole testamendi esitamist kohtule küll mitte tarvis. Nii pea aga kui pärijate vahel tülid ja vaelused tõusevad, või tarvis on päritud kinnisvara pärijate nimele ümber kirjutada, ei saa testamendi kohtule ettepanemisest enam mööda minna. Praktiliselt oleks sellepärast ikkagi soodsam igat testamenti otsekohe kohtusse ette panna, vaatamata selle peale, et testamendi tegija ettepanemist ära on keelanud.

*) Autori kirjaviis muutmata.

Kuni viimase ajani võtsid hoiukorralisi toimetusi testamentide suhtes ette, kas rahukohtunikud ehk rahukogud, selle järele kuidas õpatud varanduse väärtus ja koosseis neid toimetusi rahukohtunikule ehk rahukogudele alluvaks tegi (Ts. kp. s. § 1956). Seda kohtuabitariitajatele tuttavaks saanud korda muutis 24. märtsil 1923. a. Riigi Teatajas nr. 43 ilmunud seadus nr. 5õ. Selle muutmise läbi jäi rahukogu kui esimene kohtuaste hoiukorra toimetusest välja ja pandi terve toimetus rahukohtunikude peale, ärrippumata varanduse väärtusest ja tema koosseisust. — Niipea kui testament rahukohtunikule ette on pandud — testamendi tegija viimase elukoha järele enne surma — määrab rahukohtunik viibimata testamendi avamise ja ettelugemise päeva kindlaks, avaldab sellekohase kuulutuse Riigi Teatajas ning paneb kuulutuse ka oma kohturuumi ukse juures üles (Ts. kp. s. § 1958). Kui aga tungivalt tarvis on testamenti viibimata avada, võib rahukohtunik pärijate palve peale ka ilma eelkäiva kuulutuseta avamise toimetust ette võtta (Ts. kp. s. § 1959). Niisugune tungiv tarvidus võib, näituseks, siis tõusta, kui testament kinni pitseeritult kohtusse ette on pandud ja eneses pärandusejätja korraldusi

tema surma ja matmise puhuks sisaldab, mis pärijatel tundmata. —

Testamendi avamiseks ja ettelugemiseks määratud päeval avab rahukohtunik avalikul kohtuistungil testamendi, loeb tema täielikult ette ja näitab ilmunud tunnistajatele. On mitu testamenti olemas, siis loetakse nad kõik ette, ka need, mille kohta arvatakse et nad seaduslikud ei ole, ehk võltsitud on (Ts. kp. s. § 1960 ja B. ts. õ. § 2448, 2449). Testamendi avamise ja ettelugemise üle säetakse kokku protokoll, mis eneses, peale testamendi täielise ärakirja, veel järgmist sisaldama peab: 1) kas pitsatid terved olid; 2) kes tunnistajatest kohtuistungil oli ja misuguseid seletusi ta andis; 3) kas avaldati vaielusi testamendi ehtsuse ja maksvuse vastu; 4) kas oli testamendis märgata mingid iseäraldusi, nagu parandusi, väljahõõrumisi, mahakustutamisi jne. (Ts. kp. s. § 1961). — Kirjeldatud avamistoimetused käib kirjalikkude testamentide kohta ja ka niisuguste kohta, mis küll suusõnal on avaldatud nende tegija poolt, kuid endise vallakohtu seaduse § 284 põhjal kohtu aktiraamatusse on kantud. Mis aga teha puht-suusõnalise testamendiga? Kuidas niisuguse testamendi sisu kindlaks teha ja avada? Sellest kõnelevad järgnevad paragrahvid 1962—1964.

Asjast huvitatud isikute palve peale (по просьбѣ заинтересованныхъ лицъ) kutsub kohtunik tunnistajad välja ja kuulab neid kohtuistungil testamendi sisu kohta üle. Samuti pärib ta neilt asjaolude üle järele, mis testamendi tegemisega kaasas käisid ja mis testamendi maksvuse peale oma mõju avaldada võiksid. Tunnistajad kuulatakse üle vande all tsiviilkohtupidamise seaduse üldnormide järele, mille juures need, kes paranduse peale protesteerivad (простираютъ свои права на наследство) neid õigusi tarvitada võivad, mis Ts. kp. s. § 390 ja 400 ette on nähtud. See tähendab: nad võivad tunnistajate ülekuulamise juures olla ja tunnistajatele küsimusi ette panna. — Tekib küsimus, kas võivad need isikud ka tunnistajate vastu tagandamisnõudeid ette tuua Ts. kp.

s. § 86 ja 373 põhjal? Tuleb arvata, et nad seda mitte ei või. Nende õigused tunnistajate ülekuulamise juures piirduvad täiesti paragrahvides 390 ja 400 ettenähtutega. Neile veel peale selle tunnistajate tagandamisõigust anda ei ole hoiukorras alust. Tunnistajate vastuvaidlemine on ühtlasi vaidlemine testamendi vastu ning seda võivad tõsta ainult need, kes testamendi tegija surma silmapilgul tema lähemad seadusjärgsed pärijad olid (B. ts. õ. § 2477), s. o. need kelle kätte pärandus langes, kui testamenti ei oleks, mitte aga kõik teised, kes ühes nendega päranduse peale protesteerivad. Aga ka lähemate seadusjärgsete pärijate tagandusi tunnistajate vastu ei tuleks rahuldada, silmas pidades, et vaielused testamendi vastu ikka ainult siis algada võivad, kui testamendi sisu teada ja testament avatud on. Enne tunnistajate ülekuulamist ei ole suusõnalise testamendi sisu kindlasti teada, ei ka testamendi avamist. Testamendi avamispäevast peale on seadusjärgseil pärijail küllalt aega testamendi maksvuse vastu vaielda tunnistaja isiku mittekohasuse ehk taandavuse pärast. Kui tunnistajate ülekuulamisel paranduse peale pretendeerijad leiavad, et tunnistajad „äraheidetavad“ on (B. ts. õ. § 2061 saksakeelses tekstis „verwerflich“) ehk tagandamise alla käivad (sama paragrahvi venekeelses tekstis „подлежащие отводу“), siis võivad nad sellekohaste küsimuste ettepanemise läbi neid asjaolusid välja selgitada ja protokollis kirjutada lasta pärastise vaidlusmaterjalina testamendi vastu. Tunnistajate ülekuulamine hoiukorras suusõnalise testamendi sisu teadasaamiseks, ei takista vaidluskorras nende tunnistajate üteluste väljaheitmist ehk kõrvaldamist testamendi tõenduste hulgast. Küll aga peab kohtunik ise ameti poolest (ex officio) B. ts. õ. § 2064 ülesloetuid isikuid tunnistuse andmisest tagandama, kes üleüldse tunnistajais testamendi juures ei kõlba. Need isikud on ülalnimetatud § 2064 järele järgmised: 1) kõik need, kes oma kehaliste või vaimliste vigade pärast testamendist õieti aru saada ega tun-

nistust anda ei jõua, nimelt: hullumeelsed, alaealised, kurdid, tummad, pimedad; 2) kohtu poolt raiskajaks ehk pillajaks tunnistatud; 3) kohtu poolt kõigi õiguste ehk kõigi iseäraliste õiguste kaotamisele mõistetud; 4) isikud kes samas testamendis pärijaiks on nimetatud. — On suusõnaline testament tunnistajate üteluse varal kohtuniku poolt kirja pandud, antakse tema avamise ja ettelugemise aeg, samuti nagu kirjaliku testamendi juures, kuulutuse läbi „Riigi Teatajas“ teada (Ts. kp. s. § 1964). — Siin juures peab tähendama, et võimalik ja mõeldav on ka niisugune olukord, et suusõnalist testamenti kokku seada ei saagi. Esiteks võivad tunnistajad ilmutata ehk ka ülesleidmataks jääda ehk jälle kohtuniku poolt B. ts. õ. § 2064 põhjal tunnistuse andmisest kõrvaldatud saada; teiseks, kui ükski ülekuulatutest testamendi olemasolu ei tunnista. Sel puhul ei jää kohtunikul muud üle, kui testamendi toimetust lõpetada testamendi puudumise pärast. Sama lugu võib ilmsiks tulla ka kirjaliku testamendi avamise ja ettelugemise juures. Testamendi nime all ette pandud kirjatükk võib testamendi tegija era kiri olla, milles ta ainult oma kavatsustest kõneleb kellegi heaks testamenti teha. Ka sel juhutumisel peab kohtunik testamendi toimetuse lõpetama testamendi puudumise pärast. —

Pärast testamentide avamist ja ettelugemist võib kohus asjas huvitatud isikute palve peale, ehk kui ta ise seda tarviliseks peab, avaliku üleskutse teha Riigi Teatajas, et kõik need, kellel testamendi vastu midagi ütelda ehk sel puhul midagi nõuda ehk avaldada oleks, omi ütlemisi ja avaldusi kohtule üles annaks üleskutses äratähendatud aja jooksul, hoiatusega, et vastasel korral kõik ülesandmata jäänud nõudmised, õigused ja vaidlused kustunuks loetakse ja testament seadusjõusse astunuks arvatakse. Siin juures tuleb tähele panna nii hästi üleskutse toimetuse üldnorme (Ts. kp. s. § 1967) kui ka päranduse avanemise kuulutuse eeskirju (Ts. kp. s. § 2011—2014). Paragrahv 2011 uue redaktsiooni muudetud märkus (Riigi Teataja

nr. 43—1923. a.) käseb kuulutust ja üleskutset veel üles panna selle valla vallamajas, kus oli päranduse jätkjal viimane elukoht enne surma ja ka sääl, kus asub päranduse jätkja kinnisvara.

Kuni seadusjõusse astumiseni on testament kohtus asjast huvitatud isikutele vaatamiseks avatud. Pärijad võivad testamendist ära kirja saada, märkusega, et testament avatud on. Kui kohtunik leiab, et testament kõiki ettenähtud vormi tingimusi rahuldab, võib ta ka veel sellekohast päalekirjutust ära kirja peale teha, ühtlasi ära tähendades, et testament veel mitte seadusjõusse astunud ei ole. Niisuguse ära kirja põhjal, mis testamendi formaalset õigust tunnustab, võivad pärijad hoiule võetud pärandusvara oma valdusesse saada, vähemalt ajutiselt, kuni testamendi vastased oma paremat õigust päranduse vara peale selgeks ei tee (Ts. kp. s. § 1969; B. ts. õ. § 2480). Ka võib niisugune ära kiri aluseks olla, mille põhjal pärija Ts. kp. s. § 161³ p. 3 järele aktide põhjal sunnitäitmist pärandusjätkja võlgnikkude vastu alustada võib (Ts. kp. s. § 1807⁸). —

Kui lähemad seadusjärgsed pärijad, kellel õigus on testamendi vastu vaielda, seletavad, et nad seda õigust ei tarvita ja nad vaidlustest lahti ütlevad, tunnustab kohus avatud testamendi seadusjõusse astunuks, sellest huvitatud isikute, s. o. testamendis nimetatud pärijate palve peale. Samuti toimetab kohus, kui üleskutses äratähendatud aja jooksul, ehk kui üleskutset ei olnud, siis ühe aasta ja kuue nädala jooksul testamendi avamise ja ettelugemise päevast arvates, keegi testamendi vastu vaidlust ei avalda (Ts. kp. s. § 1966).

Mis aga kohus hoiukorras siis tegema peab, kui vaidlused ja protestid õigel ajal on avaldatud ja ette pandud, selle kohta ei ole seaduses täit selgust. B. ts. õ. § 2452 seletab küll kõrvaldatud vaielustest, kuid siin näib vaieluse kõrvaldamisest nõude korras kõne olevat. Sellegi pärast peaks kohtul ka hoiukorras võimalus olema, vaielust, millel silmanähtavalt ühtegi õiguslist alust ei ole,

tagasi lükata ning testamenti kinnitada ehk seadusjõusse astunuks lugeda. Muidugi tuleb sel puhul testamendi vastu protesteerija vaidlus õigel ajal ettetooduks arvata ja temale võimalus jätta nõudekorras oma vaielust uuesti alustada ja testamendi tühistamist teostada. Leiab kohus selle vastu, et ettetoodud vaielusel õigusline alus ei puudu, mis testamendi maksvust küsitavaks teeb, tuleb kohtul hoiutoimetust seisma jättes testamendi seadusjõusse astumise küsimuse lahendamist edasi lükata kuni vaidluse lõpuliikluse äraotsustamiseni nõudekorras. Testamendijärgsete pärijate palve peale võib kohus kõiki teisi, tähtajal mitte ettetoodud õigusi nõudmisi ja vaidlusi testamendi vastu, üleskutse korras kustunuks tunnistada. Kaotab nõudekorras testamendi vastu protesteeriv vaidleja, pole takistust hoiukorras testamendi toimetust lõpule viia. Võidab aga vaidleja ja tühistatakse testament, siis on hoiukorra toimetus seega iseenesest juba likvideeritud. Leiab viimaks kohus, et ettetoodud vaidlus nii võrd kaaluv ja selge on, et testament selle ees igal juhtumisel tühinema ja hävinema peab, võib ta selle mõjul ka hoiukorra toimetust hoopis lõpetada, kus juures testamendi peale toetavatel pärijatel õigus jääb

testamendi maksvust nõude korras tõendada.

Tundub survena, et kohus ainult ettetoodud vaieluse puhul testamendi seadusjõusse astunuks tunnistamisest loobuda võib ja ise oma äranägemise järele seda hoiukorras mitte teha ei või (Ts. kp. s. § 1966 ja seadusandlised motiivid §§ 1956—1970 kohta Gassmanni ja Nolckeni tuntud käsiraamatus). Võib juhtuda, näituseks, et kohus alles pärast testamendi üleskutse avaldamist ligemal asjasse süvenemisel, veendumisele jõuab, et ettepanud kirjalik dokument, ega ülekuulatud tunnistajate ütelused, eneses üldse testamenti ei sisalda. Kas kohus ka siin, kõige selle peale vaatamata, ikkagi Ts. kp. s. § 1966 määruste järele toimetama peab? Mulle näib, et mitte. Olemata testamendile ei saa seadusejõudu anda. Ka testamendile, mis kohtu arvamise järele tühine on, ei tohiks seda mitte anda, äraripumata poolte vaikimisest ehk koguni nõusolemisest. Kuid selle üle järele mõtelda on juba tulevase kohtupidamiskorra kokkuseadujate asi, kes ka ühtlasi suusõnalise testamendi maksvust ära kaotama peaks, mis paljudele protsessimistele ja valetunnistamistele soodsat pinda pakub. — o.

Inimese sõrmejäljendite uurimine (daktüloskoopia¹).

(Lühike ülevaade kriminaalpolitseilise tehnika alalt).

Dr. R. Heindl.

Peaaegu erandita on riikide kaasaegne seaduseandlus ametis sellega, et kutselist kuritegevust endisest valjumini maha suruda. Saksa, Shveitsi, Itaalia ja Austria uuemad seadustiku-eelnõud sihivad sanna-poolle. Ameerikas töötavad ses sihis tähtsamad politsei-asjanduse tundjad organisatoorilisel teel. Inglismaal ja Austraalias ongi juba avaldatud vastavad karistuse määrused.

Pole sugugi liialdatud, kui väidetakse, et mitmekordsete retsidivistide vastu võitlemine on noodsa kriminaalseaduse-andluse tähtsamaist probleemidest. Aga sellest pole veel küllalt, et seadusi retsidivismi mahasurumiseks antakse, peab oskama neid ka praktiliselt tarvitada. Peab võimalus loodud olema retsidivismi konstateerida, ära määrata. See asjaolu nihutab kogu kriminaalpolitikas esiplaanile üksikisikute identifitseerimise (Personenidentifizierung) tehnika, eriti aga sõrmejäljendite

1) Amsterdamis 7 detsembril 1922 peetud kõne.

võrdlemise, mis juba varemalt politseiasjanduses tähtsat osa etendas. Seaduseandja, kes oma eesmärgiks seab võitluse retsidivismiga, peab järjekult oma programmi eriti tähtsa punktina võtma isiku kindlakstegemise tehnika täiendamise.

Sellest tehnikast ja tema täienduse ning parandusevõimalustest tahab autor järgnevas ülevaadet anda, selle juures katsudes hoiduda tuntud asjade käsitlemisest ja selgitades ainult mõnd daktüloskoopilist teemat, mis kirjanduses seni on puudulikult käsitatud või hoopis tundmata. Minu kõne sihiks pole daktüloskoopiat vaadelda mitte üksi nimede kindlakstegemise (retsidiivi konstateerimise) alal, vaid selgitada ka tema tähtsust kurjategijate tabamisel kuritöö-kohale jäetud sõrmejäljendite põhjal.

I. Daktüloskoopia aluslaused.

Mõni sõna daktüloskoopia kahe põhilause kohta. Need on üldiselt tuntud: 1) Inimese sõrmenaha pinnaline papillaarjoonestik (Papillarlinienbild) on elu kestel muutumatu; 2) iga inimese sõrmenaha joonestik on ainupärane. Neil kahel lausel rajaneb ja nende tühistamisel varieerub kokku terve kriminalistlik daktüloskoopia. Peaks arvama, et nendele teesidele on pühendatud erilisel hoolikad uurimused, aga tõelikult on asi just vastupidi: kriminalistlikus kirjanduses pole seni ühtki katset olnud neid kaht põhilause teaduslikult põhjendada. Isegi Galton'i, Locard'i, Henry, Windt'i ja Niceforo suurtes eriteaduslikkudes töödes leidub selle kohta ainult paar lauset, nimelt väited ilma tõendusteta. Meie, kriminalistlikud eriteadlased, oleme kahe viimase aastakümne kestel harjunud neid väiteid uskuma. Päev-päevalt korduvaist kogemustest oleme oma usus veel rohkem kindlunud ja põhjendused ei tundugi enam vajalistena. Ainult kui meid asjatundjate-ekspertidena kohtusse kutsutakse ja meil seista tuleb

skeptiliste kohtunikude ning vannutatud meeste ees, siis taipame, et meie teadmistes on tühik. Kui raskete kriminaal-süütegude puhul kaebeluse au, vabadus ja isegi elu sõltub daktüloskoopilistest süü tõendustest, siis tahavad kohtunikud, vannutatud mehed ja iseäranis kaitsjad kuulda daktüloskoopia aluslausete tõendust ja mitte ainult oletusi. Siis ei aita ka kõige helisevam kinde-rinnahäääl; kaitsja kehitab paljuütlevalt õlgu, vannutatud haistavad umbusklikult „moodsat teooriat“, mis veel pole faktidega tõendatud; kutselisedki kohtunikud pole sääraustes tehnilistes eriküsimustes enamasti küllalt teadvad ja vastutustunne kutsub neis esile küsimused: „Vahest leidub siiski veel inimene, kelle sõrmenaha-joonestik kaebeluse omaga ühtib? Vahest pole see joonestik siiski püsiv?“ Säärauste kahtlemiste viljana esinevad vabaksmõistmised, nagu selleks arvurikkaid näiteid pakub Saksa-, Prantsusmaa ja teiste maade kohtutegelus kahel viimasel aastakümnel.

Seepärast väärrib lähemalt vaadelda neid daktüloskoopia kaht põhiküsimust.

1. Papillaarjoonestik on muutumatu. Kui meie tahame selgusele jõuda, kas papillaarjoonestik, s. t. peente, õrnade nahajoonekeste konfiguratsioon ehk kujukond meie sõrmeotstel võib muutuda, siis peame enne kindlaks tegema, kuidas ta tekib. Et vastsündinud laps omab juba peenusteni väljaarenenud sõrmeotste joonestiku, siis peame tema arenemiskäiku veel kaugemale tagasi jälgima, nimelt emaihus. Ma valmistasin sel otstarbel mikrofotograafilisel teel arvurikkad ülevõtetete seeriad inimloodete sõrmedest üksikutes raskejalgsuse kuudes. Need ülevõtted on minu teada ainukesed sellelaadilised ja seepärast luban enesel lähemalt kirjeldada, mis neilt võib leida.

Ülevõtted, mis tehtud 9-ndal, 8-ndal, 7-ndal ja 6-ndal raskejalgsuse kuul, näitavad selgeid papillaarjoonestikke, mis

sama täielikult välja arenenud kui vast-sündinud ja täisealistel inimestel. Nelja- ja viiekuuliste loodete sõrmed on niivõrt väiksed, et nende nahapinna peenuste platilevõtmise ühendatud oli tehniliste raskustega. Siiski läks korda mõne äpardunud katse järele saada selgeid reproduktsioone¹⁾, mis tõendasid, et mitte ainult viiekuulise, vaid ka neli kuud vana loote sõrmeotste-joonestik on lõplikult välja arenenud. Kui neljakuulise loote sõrmede nahajooned ära lugeda, siis selgub, et neid on sama palju kui selle indiviidi täisealiseks saades. Ka nende joonekeste kujukond on mainitud lootestaadiumis juba sama, mis hiljemal ajajärkul, emahüst lahkumise järel.

Kolmekuulistel loodetel on sellevastu nahk sõrmeotstel täitsa sile.

Need leidised on vastolus kõigi seniste andmetega daktüloskoopilises kirjanduses. Loote sõrmede preparaate joonised puuduvad nagu ülemal tähendatud, kirjanduses üldse, küll aga leidub mõnedes uurimustes lühike märkus, et papillarjoonestik tekib 6-ndal arenemiskuul, nimelt prantsuse autorite Ivert'i ja Varigny töödes, samuti kui daktüloskoopia raudvaras — Galton'i raamatus „Finger prints“, kust see arvamine on levinud enamikku kahe viimase aastakümne teaduslikest ja rahvalikest töist. Kuidas oli see võimalik, et need kolm autorit ühemeelselt vaadet väljendavad, mis minu uurimustele vastu käib? Seletus on lihtne. Lugeses Ivert'i tööd leiame, et ta ainult tsiteerib Varigny't, ilma et oleks viimase väiteid kontrollinud. Varigny omakord tsiteerib Galtoni, kes jälle omas raamatus kirjutab, et ta väidet, et papillaarjoonestik tekib 6-ndal kuul, ka ei ole kontrollinud, vaid võtnud saks-

lase Kollmanni raamatust. Kollmanni töö aga ilmus peaaegu 50 aastat tagasi, s. t. ajal, mil ka mikroskoopia ja mikrofoto-graafia ise olid pisut lootejärgus. Sel teel vist tekiski viga, mis siis ühest tööst teise rändas, nagu seda mõnigikord juhtub teaduslikus kirjanduses.

Kui me nüüd kindlaks oleme määranud papillaarjoonestiku tekkimisaega umbes 100-nda kuni 120-nda lootepäeva vahel, vaatame edasi, kuidas ta tekib. Et seda küsimust vastata, valmistasin ma mikrotoomi abil ristlõikeid loodete sõrmedest ja tegin neist lõigedest ülesvõtteid. Selgus, et iga papillaarjoone all asub, täiesti kooskõllaliselt esimese lookeid jälgendades, näärmerestik. Seega vastab igale papillaarjoonele naha välispinnal üks näärmerida naha sisepinnal. Näärmejoonestik on seega täiesti samane papillaarjoonestikuga (muidugi vastab ühe pildi parem pool teise pahemale poolele), aga esimene on hoopis plastilisem kui papillaarjoonestik. Ka muutub ta vähem, loodete piirituses pidades, kui papillaarjoonestik, mis pärast autor edaspidist uurimist toimetab näärmejoonestiku kallas. Siin saabus järgmist.

Neljakuulistel loodetel on näärmejoonestik täitsa välja arenenud sõrmeotsast kuni sõrmeliigeseni. Kolmekuulisel lootel pole teda veel olemas. Näärmejoonestiku kujunemine sünnib raskejalguse 90-nda ja 120-nda päeva vahel. Koguni iselaadiliselt, nii et see vastolus on kõigi muude tähelepanekutega fülogeneetilise arengu vallas: näärmeread (ja seega ka papillaarjooned) ei kasva mitte üheaegselt nahakihist välja, päev-päevalt iga üksik muutudes kõrgemaks ja plastilisemaks. Ka ei kujune nende kontsentrilised silmused, spiraalid ja keerised teatavale keskpunktile lähinedes või sellest katgenedes, mis sugune arenemisviis jälle seletatav oleks. Vaid näärmeread tekivad kõige enne äärmisel sõrmeotsal. Alles kui sõrmeotsa ülemine äär tihedalt kaetud ja joonestik nii täielik, et ainulgi joonekesel seal vahel

1) Vt. joonised nr. 25—36 minu raamatus „System und Praxis der Daktyloskopie und der sonstigen technischen Methoden der Kriminalpolizei“ (Berlin, Vereinigung wissenschaftlicher Verleger, 1922, 2. Auflage) ja tabel lk. 128. ja 129. vahel.

enam ruumi pole, siis nihkub papillaarjoneestiku ja näärmete arenemine sõrme-pidi samm-sammult alamale kuni sõrme-liigeseni. Tähendab, arenemise kestel tekkivad jooned (papillaar- ja näärme-jooned) ei tungi mitte ennemini kujunenute vahele, vaid lülivad end järjest viimase, s.t. hiljemini tekkinu taha, kuni terve sõrmelüli on joonekestega kaetud ja papillaarjoneestik täis arenenud. Edaspidine joonekeste juurdetekkimine, kadumine või mingi muu oleva joneestuse muutus pole ülemalkirjeldatud iselaadilises arengus võimalik. Seega tõendub füsioloogiliselt, et kord lõplikult väljakujunenud papillaarjoneestik edaspidi muutumatuna püsib. Pärastine keha kasvamine emaihus ja väljaspool, isegi haiguslik kasv, näit. jäsemete hiigelkasv ehk akromegaalia, võib papillaarjoneestiku aina suurendada, mitte aga muuta joonekeste arvu ega nende asetust üksteise suhtes. Kui naha välispiird milgil kombel hävitatakse, siis kasvab papillaarjoneestik rikke tervenedes endisel kujul uuesti, sest näärmejoneestik püsib alusnahas endisena.

Mööda minnes olgu tähendatud, et seda asjaolu, et näärmereastik oma konfiguratsioonis täielikult vastab papillaarjoneestikule ja mõnikord isegi hoopis plastilisemana (ja selgemana) esineb, on teatavalt juhtudel võimalik praktiliselt ära kasutada sõrmejäljendite valmistamisel. Dresdenis leiti kord tundmata enesetapja surnukeha, mis nii kaua aega vees oli viibinud, et võimatu oli sõrmejäljendeid valmistada, sest sõrmedel oli naha väliskest täitsa hävinud. Autori korraldusel tõmmati nahk üle sõrmede maha ja võeti äratõmbed väliskesta sisepinnalt. Siin andsid näärmeread hoopis selgema jäljendi kui papillaarjoneestik. Tarvitses ainult ümber pöördud äratõmmetest valmistada päevapilt, — ja oligi käes suurepärase papillaarjoneestiku kujutis.

2. Iga inimese papillaarjoneestik on isesugune. Selle teisele daktü-

loskoopia algausele, nimelt, et igal inimesel on isesugune papillarjoneestik, saab tuua ainult empiirilisi tõendusi. Kriminaal-lik kirjandus oma sellekohaste materjalide poolest küünib aga ainult 30 aastat tagasi. Kuni viimase ajani oli selle algause tõelisust uuritud ainult mõne aastakümne piirides, polnud mingit ülevaadet selle kohta, kas ei leidu uurimusi ja tähelepanekuid, mis ulatuvad aastasadu tagasi ja kaasa aitavad selle daktüloskoopia teise algväite tõendusele. Võis küll mõnes töös sel alal leida lühikest märkust, et arvatavasti juba vanadel hünlastel ja hindudel oli teada papillaarjoneestuste iseloom ja nad kasutasid seda praktiliselt isikute identifitseerimiseks. Aga asjaomased tõendused neile väidetele puudusid. Seepärast võtsin oma peatusel Indias ja Hiinas (1909. ja 1910. a.) selle ajaloolise küsimuse lähema uurimise alla, mille tulemus on avaldatud minu raamatu „System und Praxis der Daktyloskopie usw.“ I jaos, mis umbes 100 lehekülge sellekohast materjali sisaldab. Peale selle ilmus minult samasisuline artikkel hollandi keeles „Politiegids'is“ 15. okt. 1921. a. Seepärast olgu siin antud ainult lühike ajalooline ülevaade sõrmejäljendite praktilise kasutamise kohta isikute identifitseerimise otstarbel. Võib tõendatuks lugeda, et nimetatud otstarbel sõrmejäljendeid Hiinas kasutati juba 7. aastasajal p. Kr.: nimelt on a. 650 ilmunud Kia-Kung-Yen'i raamat, mis peenusteni käsitleb küsimust papillaarjoneestiku tähtsuse kohta isikute kindlaksmääramisel. Samuti leidsin kindlad tõendused 8-ndast aastasajast ja hiljemaist ajajärkudest. Seepärast võib öelda, et lauset „iga inimese sõrmejäljend on ainus omasugune ja sõrmejäljendid püsivad muutumatult“ on kontrollitud kõige vähemalt kahe-eistkümmene aastasaja kestel. Palju, väga palju on olemas teaduslikke põhilauseid, mille kontrolli-iga hoopis lühem.

Arvatavasti ulatub daktüliskoopia rajamine veel kaugemasse minevikku kui a. 650 p. Kr. Oletan, et juba 2000 aastat enne Kr. sündi tunti mõlemaid daktüloskoopia põhilauseid ja käsitati neid praktiliselt. Nagu ma seda oma mainitud teoses lähemalt põhjendan, võib seda järel-dada teatavaist kohtadest Assüüria-Babüloonia kiilkirjades, mis Londonis Briti muuseumis alal hoitakse. Nende järele paistab, et vanas Niinives 2000 a. eest e. K. juba daktüloskopeeriti. See on muidugi paljas oletus, ja räägib vastu neile lahendustele, mis elukutselised assüroloogid seni annud neile kiilkirjadele. Siiski paistab ta õige olevat, sest jaanuaris 1922. a. ilmus lühike uurimus selle teadlase sulest, kes Londonis Briti muuseumi Niinive kiilkirjade kogu korraldas ning tõlkis, ja selles töös jagab mainitud uurija minu arvamist ning mõõndab, et nende tumedate kohtade senine seletus võis vale olla.

Käesoleva artikli siimaalne lugemine võib mulje tekitanud olla, et ülemalkirjeldatu teaduslikult ju väga huvitav on, politsei praktikas aga vähe tulu võib tuua. Aga nagu juba alguses tähendatud, pole see nii. Selleks üks näide: mul oli Dresdenis juhtumus, kus neid küsimusi kohtuistungil tuli käsitada ja sellest olenes politsei võit.

Ühel õhtul teatati tapmisejuhtumus — ja ma ruttasin mõne ametnikuga kohe kuriteo kohale. Politsei asus siin toimima eriliselt soodsail tingimustel: nimelt polnud veel ükski kõrvaline isik kuriteo-kohale sattunud, midagi polnud puudutatud, ega paigalt nihutatud. Tuba, kus tapetu lamas, oli alles lukutatud; nimelt oli mõrtsukas põgenedes toa ukse lukutanud ja võtme kaasa võtnud, ja kuritöö sai avalikuks ainult selle tõttu, et toal, kus mõrtsukatöö sündis, oli üleval ukse aken. Keegi uudishimuline naisnaaber oli aknast sisse piilunud ja surnukeha märganud. Ka politseiline kuritöö-koha ülevaatus oli sündinud sinnamaani ainult tolle akna

kaudu. Keset tuba nähti selili lamamas naisterahva eluta keha. Koolnu kaela ümber oli, nagu akna kaudu võis näha, silmusnõör.

Seistes lukutatud ukse taga oli mu esimene mõte: selle ukse sisemist linki puudutas mõrtsukas ilmtingimata viimase-na. Ukse siseküljel peavad seega leiduma sõrmejäljendid, kui ainult ettevaatlikult ja kavakindlalt otsima asuda.

Kutsusin telefoni teel mõlemad kõige vilunumad daktüloskoopiliste tööde ametnikud kohale ja alles siis avasime muuk-raua abil ukse. Politseinikud jätsime ukse taha, samuti ka kohtuarsti ja uurija (sest tihti on teo kohal leitud sõrmejäljed pärast osutunud kohtuarsti ja kohtu-uurija omaks). Ainult mõlemaid eriteadlasi daktüloskoopia alal kaasa võttes läksin tuppa ja lasksin neil kõige esmalt sõrmejäljendite suhtes uurida ukse sisepinda. Ja tõelikult, ukselingi kõige lähemas ümbruses leidis selge sõrmejalg, mis, nagu kiiresti selgitati, ei tapetud naisterahva ega ühegi teise majaelaniku oma polnud. Loogiliselt edasi arutades, missuguseid asju mõrtsukas teo juures veel sõrmedega võis katsuda, sattusime ilma iseäralise vaevata ühe tühjaks-rõõvitud rahakastikese juurde, millel samuti üks sõrmejalg leidis.

See oli ka kõik, mis me leidsime. Alles siis, kui terve tuba daktüloskoopiliselt uuritud, asusid oma jälgimistegevusele (kuritöö-koha ja tapetu fotografeerimine, tapetu kohtuarstlik vaatus jne.), teised politsei- ja kohtu-ametnikud, aga siin ei saanud midagi lisaks endisele, mis oleks võinud näpunäiteks olla mõrtsuka leidmiseks ja kuriteo saladusliku katte kergitamiseks. Samuti jäi täitsa tagajärjetuks ka väljaspool kuritöö-kohta toimetatud juurdlus (majaelanikkude usutlemine selle kohta, kas nad midagi kahtlast näinud või tähele pannud, kadunu endise eluolu selgitamine, kõigi temaga kokku-puutumises olnud isikute alibi ehk mujalu kindlakstegemine jne.). Et neid juurdlusi

laias ulatuses ja peenusteni toimetati, selgub juba sellest, et protokollid umbes kahe nädala jooksul paisusid kuni 500 leheküljeni. Aga kurjategija avalikukstegeamiseks ei avanenud ühtki väljavaadet!

Nüüd jäid üle ainult leitud sõrmejäljendid, s. t. me pidime oma daktüloskoopilises registratuuris katsuma leida identilisi jäljendeid. Kui mõrtsukas oli Saksimaal varemini kohtuliselt karistatud, siis pidid meie registratuuris leiduma tema sõrmejäljendid ja sellega võimalus avanema tema nime kindlaks teha¹⁾.

Meie registratuur sisaldas tol korral 150.000 äratõmmet, s. t. 1½ miljoni sõrmejäljendit, ja meie otsisime rohkem kui kaks nädalat. 16-ndal päeval leidsime identilise jäljendi ja tegime kindlaks mõrtsuka nime. See oli naisterahvas, nimega Müller, kes umbes 8 aastat tagasi ühes teises Saksimaa linnas aborditegemise eest oli karistatud.

Iseenesest juhtub ju kaunis tihti niihästi Saksimaal kui ka Hollandis süüdlase isiku kindlakstegetmist sõrmejäljendite kaudu, aga siis on ikka tegu juhtumustega, kus kahtlus langeb piiratud arvu isikute või teatud kindla kurjategijate liigi peale²⁾, nii et võrrelda tuleb relatiivselt väikest arvu sõrmejäljendeid. Antud juhul polnud avalikuks tehtud mingit asjaolu, mis oleks kärpinud võrdlusmaterjali hulka, nii et kogu 1½-miljoniline jäljenditeregister tuli läbi võtta. Säärane algupärane mõrtsukatöö avalikukstegetmine on ainuke omasugune, mis seni Saksimaal ette tulnud. Ka välismaalt pole mul ühtki säärast juhtu teada.

Müller arestiti viibimata, aga ka kuriteo-subjekti tabamise tagajärjel ei läinud korda tarvilisi tõendusi ega ka süüdistusi leida. Müller salgas ja prokurör ning kohtu-uurija nägid eeluurimisel, mis pea-

aegu terve aasta kestis, asjatut vaeva, et teda üles tunnistama panna. Ainult daktüloskopeerimisamet (Erkennungsdienst¹⁾) tõi uut asjasse.

Dresdeni daktüloskopeerimisamet kogub ja hoiab alles kõik aastate kestel kuriteo-kohtadelt saadud sõrmejäljendid, kus süüdlane jäänud kindlaks tegemata, ja korraldab nad kuritegude liikide järele. See sõrmejäljendite kogu võeti uurimise alla eriosas, mis puutus surmamisse lämutamise teel. Sel otsimisel tegi daktüloskopeerimisamet avalikuks järgmise omalajal lahendamata jäänud juhu.

Hea tükk aega tagasi leiti Dresdenis oma korteris surnult 86-aastane naisterahvas. Politseiarst konstateeris loomulikku surma, mis surnu vanust arvesse võttes väga tõenäitlik paistis olevat. Sündmuskohal viibides juhtisin mina ja mõned teised kriminaalametnikud arsti tähelepanu punasele joonele surnu kaelal, selles poomisvagu oletades. Arst aga seletas, et vermeline joon kaelal olevat tekkinud selle tagajärjel, et surnu pikemat aega lamanud, pea küljeli painutatult, ja tekkinud nahavolti veri hüübinud. Kriminaalpolitsei lõpetas tol korral jälgimise arsti arvamise põhjal; daktüloskopeerimisamet leidis aga siiski sündmuskohal ühel kapil sõrmejälgi, mis maja elanikkudele ei kuulunud ja millest äratõmbed valmistati ning alal hoiti. Need jäljed langesid peenusteni kokku Mülleri sõrmejäljenditega.

Müller salgas muidugi ka seda tegu ja üldse iga vahekorda sellegi ohvriga. Ka selle teise mõrtsukatöö asjus toimetati laialdast uurimist, aga paraku ei annud ka siin kohtu-uurija, prokuröri ja politsei mitmekuuline väsimatu töö mingit tagajärge. Jäi olevaks vaid daktüloskoopiline tõendus.

1) Saksimaal daktüloskopeeritakse iga kohtulikult karistatud isik.

2) Säärasel juhul toimetatakse otsimist eriregistratuuride abil, kus kurjategijad on liigitatud kuritegevuse-alade põhjal.

1) Eri line ametiasutus, mille ülesandeks on kurjategijate daktüloskopeerimine ja mõõtmine ning politsei- ja kohtuvõimudele abiksolemine kurjategijate kindlaksmääramise läbi daktüloskoopiliste võrdluste abil.

Mülleri süüstegude kohtulik arutamine kestis kolm päeva. Kui kõrvale jätta nende tunnistajate ülekuulamine, kes ai-

nult kuuldusi esile tõid, siis oli terve kohtuasi kolmepäevane võitlus daktüloskoopilise ekspertiisi ümber. (Järgneb.)

Riigikogu tegelus.

Riigikogu komisjonides 1. jaanuaril 1924. a. olevate seaduse-elnõude nimestik.

R a h a n d u s e k o m i s j o n :

1. Riigi- ja omavalitsuse-asutuste teenijate ja nende perekondade pensioni seadus*).

2. Seaduse-elnõu laevasõidu-ameti likvideerimise kohta.

3. Põllupidajatele antava lühikeseajalise laenu seaduse-elnõu (põllumeestekogude Riigikogu rühma poolt esitatud).

4. Tempelmaksu-seadus.

5. Seaduse-elnõu maksude kohta varanduste tasuta ülemineku pealt (komisjoni poolt on asjatundjaks kutsutud vann. adv. R. Eliaser).

6. „Eesti Maapanga“ asutamise ja „Eestimaa maade krediitseltsi“ ja „Liivimaa mõisate krediitseltsi (Eestimaa tegevuse-piirkonna jaoks)“ likvideerimise seadus.

7. Riigi metsatööstuse põhimäärused (Riigikogu maakomisjoni poolt läbi vaadatud).

8. Kalameeste riikliku laenufondi seadus (Rkl. E. Vebermani poolt esitatud).

9. Kaubalaevade võõra riigi alla ülemineku takistamise kohta käiva seaduse äramuutmise seaduse-elnõu.

10. Elukorterite ehituselaenu täiendamise seadus (Eesti sots.-dem. töö. partei Riigikogu rühma poolt esitatud).

11. Põllumajanduslise erakorralise toetuselaenu seaduse-elnõu (Rkl. A. Tamm'e poolt esitatud).

*) Kõik elnõud, mille esitamise kohta erimärkust ei ole, on Valitsuse poolt Riigikogule esitatud.

12. Väljaspool linnu ja aleveid asuvate kinnisvarade hindamise seaduse täiendamise seaduse-elnõu.

13. Aktsiapankade ja kindlustuseseltside põhikapitali alammäära kindlaksmääramise seadus (Riigik. liikmete O. Rütli ja J. Holbergi poolt esitatud).

14. Seadus tollitariifide maksmapanemise kohta (Eesti sots.-dem. töö. partei Riigik. rühma poolt esitatud).

Üldkomisjonis:

1. Seaduse-elnõu kohtupristavitelt nõutava kautsjoni kõrgendamise kohta.

2. Vene-aegsete aktsiate ja osatähtede registreerimise seaduse-elnõu.

3. Nimeta väärtpaberite õiguste kaitse seaduse-elnõu.

4. Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärtpaberite tagasiandmise seaduse-elnõu.

5. Vähemusrahvuste omavalitsuse ajutise korraldamise seadus (Rkl. V. Hasselblatt'i ja teiste poolt esitatud).

6. Seaduse-elnõu Eesti Vabariigi kaubalaevastiku juhtide ning laevajuhi kutse omandamise kohta.

7. Kauba ja abilaeva masina-meeskonna sõidu seadus.

8. Vähemusrahvuste kultuuri ja hoolekande-omavalitsuse ajutise korraldamise seadus (Riigik. liikmete J. Tõnissoni ja J. Jaaksoni poolt esitatud).

9. Riigivapi seaduse-elnõu.

10. Laevahüpoteeegi seaduse-elnõu (komisjoni poolt on asjatundjaks kutsutud vann. adv. J. Tannebaum).

11. Riigiteenistuse-seadus.
12. Tuletõrja-seadus (omavalitsuse-komisjoni poolt läbi vaadatud).
13. Kalapüügi-seaduse muutmise seadus (rahvusl.-vabameelse partei Riigikogu rühma poolt esitatud).
14. Perekonna-seisu seaduse-eelnõu.
15. Perekonna-seisu seaduse maksmapanemise seaduse-eelnõu.
16. Võimumärkide ja vabaduseristi kaitse seaduse-eelnõu.
17. Seadus S. K. X. Kõite ja Ts. Kohtupidamise Seaduse muutmise üle päranduse asjus.
18. Perekonna-nimede panemise ja muutmise seaduse-eelnõu.
19. Mäeseaduse eelnõu.
20. Vähemusrahvuste omavalitsuse ajutise korraldamise seadus.
21. Vabamüügi apteekide avamise seaduse muutmise seadus.
22. Kohtumaksude ja kulude seadus
23. Seaduse-eelnõu era-advokaatide kohta.
24. Seaduse-eelnõu trahvimiskorra kohta raudteel maksvate määruste rikkumise puhul.
25. Laevade mõõtmise seadus.
26. Sadamamaksude seadus.
27. Seaduse-eelnõu kantselai lõivu kohta kreposti-jaoskondades.

Omavalitsuse-komisjonis:

1. Maanteede seaduse-eelnõu.
2. Linna ja alevi tänavate, jalgteede ja kõnniteede korrashoidmise naturaalkohustuste kaotamise seadus (Riigik. liikmete O. Rütli, J. Keskküll'i, J. Holberg'i ja J. Temant'i poolt esitatud).

Haridusekomisjonis:

1. Muinsuskaitse seaduse-eelnõu,
2. Muinasjäänuste kaitse seaduse eelnõu.
3. Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli seaduse eelnõu.

Töökaitse-komisjonis:

1. Tööstuse-ettevõtete puhkepäevade seadus.
2. Seaduse-eelnõu laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstuse-ettevõtetes.
3. Hoolekande-seadus.

Väliskomisjonis:

1. Eesti Vabariigi ja Saksa riigi vahel ilmasõja tagajärjel tekkinud nõudmiste õien-damise kokkuleppe kinnitamise seaduse-eelnõu.
2. Transiidivabaduse konventsiooni ja statuudi kinnitamise seade-eelnõu.

Maakomisjonis:

1. Narva-taguste ja Pesterimaa metsamaade seadus (Riigik. liikmete V. Grigorjevi, I. Seljugini ja J. Solovjovi poolt esitatud).
2. Seaduse-eelnõu talumaade korraldamise kohta Petseri maakonnas ja Viru maakonna Narva-taguses osas (Riigik. liikmete V. Maakeri, J. Zimmermani, S. Shtsherbakovi ja V. Grigorjevi poolt esitatud).
3. Välisriikide kodanikkudelt Maaseadusega võõrandatud mõisate eest tasu arvel avansside maksmise seaduse-eelnõu (valitsuse poolt soov avaldatud eelnõu tagasi saada).
4. Maaseaduse muutmise seaduse-eelnõu.

Üüriseaduse-komisjonis:

1. Riigikogu poolt 2. detsembril 1921. a. vastuvõetud üüriseaduse muutmise ja ära-kaotamise seadus (Riigik. liikmeta J. Keskküll, O. Rütli ja J. Temanti poolt esitatud).
2. Riigikogu poolt 2. detsembril 1921. a. vastuvõetud üüriseaduse muutmise seaduse-eelnõu (Rkl. A. Pormani poolt esitatud).

Riigikaitse-komisjonis:

1. Sõjatööstuse-kohustuse seaduse-eelnõu.

Üldse on komisjonis läbivaatamisel 58 seaduse-eelnõu. Peale selle on erikomisjoni kätte läbivaatamiseks anda rahandusekomisjoni poolt ettepannud:

1. Piirituse ja alkoholiliste jookide müügi seadus.

Otsustamata on kahe (Riigik. liikmete C. Schillingi, V. Hasselblatti ja G. Kress'i poolt esitatud) seaduse-eelnõu harutamise kord:

1. Seadus 1919. a. 10. X. Maaseaduse läbi võõrandatud mõisatel olevate majade kohta, millel polnud põllumajanduslist otsarvet.

2. Seadus Maaseaduse § 1, märkus 1. p. 2. täiendamise kohta.

Komisjonide poolt vastuvõtmisks Riigikogule esitatud:

1. Prooviseadus.

2. Nuhtlusseaduse § 1386., 1390. ja 1404. muutmise seadus (Riigikogu rahandusekomisjoni poolt Vab. Valitsuse prooviseaduse-eelnõust eraldatud ja iseseisva eelnõuna esitatud).

3. Avalikkude raamatukogude seadus.

Üldkomisjoni poolt tagasilükkamiseks esitatud:

1. Gustav Tamme päralt olevast maaomandist 800,4 ruutsülla eraldamise seadus.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Kas on asjaosalised tsiviil-asjus õigustatud nõudma Riigikohtult ärakirju alamate dõrsute asjatoimetustes leiduvaist paberitest, mis edasikaebuste teel Riigikohtusse on tulnud?

Vastus jaotav.

Senati As. Seaduse (1907. a. väljaanne) § 136 määrab Senati toimetuses olevate tsiviil-asjade kohta, et Senati otsustest antakse ärakirjad välja asjaosalistele reeglite järele, mis ära tühendatud Tsiv. Kp. S. § 263. ja § 348. märkuses. Tühendatud paragrahvide sisust selgub, et seadus lubab asjaosalistel ja nende volinikkudel saada mitte ainult ärakirju kohtuotsustest, vaid ärakirju ka kõikidest toimetuses olevaist dokumentidest ja peale selle veel igasuguseid teatisi. Võrreldes Senati As. S. § 136 sisu Ts. Kp. S. § 263. ja § 348. märkusega, peab otsusele jõudma, et seaduseandja arvas asjaosalisse õigused ja

huvid küllalt kaitstud olevat, kui ta neile õiguse andis ainult Senati otsustest ärakirju saada. Vene Senati kohta käivate seaduste järele peab ka Riigikohus oma tegevuses käima (Riigikohtu S. § 1). Kuid tegelikus elus võib ette tulla, et asjaosaline teises kohtus või asutuses oma õigust ei jõua küllalt kaitsta ainult selle tõttu, et dokumendist, mis leidub Riigikohtule saadetud toimetuses, temal pole võimalik olnud omal ajal ärakirju saada ja neid kus tarvis ette panna. Säärasel korral tarviliste ärakirjade saamise keeldumine käiks õiguse- ja õiglusetunde vastu. Seda silmaspidades ja tähele pannes, et Ts. Kp. S. § 452., 453. ja 715. järele on asjaosalistel ja kohtukäijatel õigus saada kõikidest kohtu- ja riigiasutustest ärakirju asjatoimetustes leiduvaist dokumentidest ja teatisi sellekohase tunnistuse ettenäitamise või kirjaliku palve peale, tuleb järeldada, et Ts. Kp. S. § 452, 453 ja 715 maksavad on ka Riigikohtu kohta, eriti sellepärast, et alamate kohtude aktid, niikaua

kui nad Riigikohtu toimetuste juurde on lisatud, viimaste osad on ning üht Riigikohtu toimetust moodustavad ja et Riigikohtus, kui Vabariigi ülema kohtuvõimu teostaja, oma kõrget ülesannet täidab, kui ta võimaldab õiguseotsijatele nende õiguse tõenduseks tarvilikke dokumente ette tuua. Kuid peab juurde lisama, et tarviliste ära kirjade saamise palvet võib tähendatud seaduste järele õigustatuks lugeda, kui nõutud dokumentide saamiseks tungiv tarvidus on, ja seda, kas see tarvidus tõepoolest olemas, otsustab osakonna juhataja, kelle korraldusel nõutud ära kirjad väljaandmisele tulevad.

(R. Üldk. t. nr. 39 — 1923. a.)

Kas kohtu esimees võib keelduda ära kirju välja andmast tunnistuse põhjal, mis sisaldab piiramata õiguse kõigist asjust, mis palujal kunagi on ees olnud, ära kirju saamast kõigist kohtu- ja ametiasutustest riigis?

Vastus jaatav.

Ära kirjade väljaandmine ei käi õigusemõistmise piirkonda, mis on kohtu ülesanne, vaid on kohtu kantselei töö, mis käib kohtu esimehe valitsemise ja korralduse alla. Kohtu kantseleid peavad kohtule tulevad asjad ja paberid kokku võtma ja korras hoidma, kohtu ja kohtu esimehe korraldused ja määrused ning otsused täitma ja asjad tarviliste ära kirjadega välja saatma jne. ja neid ei tohi selle nende otsekohese ülesande täitmisel takistada üksikud eraisikud niisuguste soovide rahuldamisega, mis pole mingi tõsise tarvidusega põhjendatud. Seadus lubab tsiviilprotsessis (Ts. Kp. S. § 453) asjaosalistel ära kirju kõigist kohtu- ja ametiasutustest oma õiguste tõenduseks nõutada sellekohase tunnistuse peale, mis kohtuasutus, kus asi käimas, väljaannud, või ka oma kirjaliku palve peale. Seadus ei ole seega ära kirjade saamist mitte piiramata vabaks jätnud, vaid on selle sidunud

tunnistuse või kirjaliku palve külge. Kui seadus tunnistuse ettepanemist või kirjaliku palve avaldamist nõuab ära kirja saamiseks, siis ei tähenda see mitte, et iga sugune tunnistus või asjaosalise palve iseenesest, olgu see nii silmanähtavalt tühine ja tarbetu kui tahes, peaks ära kirja saamist õigustama. Kui seadus säärast õigust asjaosalistele oleks tahtnud anda, siis ei oleks mingit mõtet veel tunnistuse või palve esitamist nõuda. — Tunnistust välja andes peab kohus, nagu igas muuski asjatoimetamises, ära kaalunud olema, et palutud dokumendi ära kirjal tohiks tähendust olla arutatavas asjas. Tunnistus, mis sisaldab eneses piiramatu õiguse kõigist asjust, mis palujal kunagi on ees olnud, ära kirjade saamist kõigist hohtu- ja ametiasutustest riis, käib Ts. Kp. S. § 453. mõtte vastu, mis ära kirjade saamist ja andmist tõsise tarvidusega on piirata tahtnud.

(R. Üldk. t. nr. 42—1923.)

Tsiviil-osakond.

Mehest lahus elava naise õigus enesele ja lastele mehe käest ülespidamist nõuda.

Balti Tsiviilõiguse §§ 7., 8. ja 9. järele saab naine mehe käest ülespidamist nende ühises majapidamises. Väljaspool kooselu ja ühist majandust võib mehe kohustus, naisele ülespidamist anda, tekkida ainult järgmistel juhtumustel: 1) kui abielu on seaduslikult lahutatud või tühjaks tunnistatud; 2) kui kohus on ajutise lahusele lubanud; 3) kui naisel on koos elu mehega võimatuks saanud või väljakannatamatuks muutunud mehe süü läbi. Viimane juhtumus põhjeneb seaduse üldmõtte ja Balti endiste kohtute praktika peal (Zwingmann VII, nr. 1233), mis ka tsaariaegse Vene riigi seaduseandluses enesele väljendust leidis (Valitsuse seadluste ja korralduste kogu 1914 a. nr. 902; Vene Tsiviilseadus § 103¹ ja 106¹). Kuid mitte iga

tüli, pahandus, haavamine või halb ümberkäimine, mis abielus võivad juhtuda, ei või iseenesest veel põhjuseks olla, et naine oma mehest lahus elaks ja tal õigus oleks mehe käest ülespidamist nõuda. Ainult siis, kui abielu otstarve, ühine kooselu mehega, võimatuks saab või väljakannatamatuks muutub, on naisel selleks õigus. Neid asjaolusid peab kohus oma otsuses kõigekülgsest välja selgitama. — Kuid alaealiste laste ülespidamine ei tohi selle all kannatada, kui nende ema oma mehe, laste isa juurdest, olgugi iseenese süü läbi, lahkub ja laps enesega kaasa viib. Isa tahtmine on laste kohta määrav (B. Ts. õ. § 197). Ei soovi isa, et lapsed temast lahus elava ema juures oleksid, siis peab ta selleks seaduslikud abinõud tarvitusele võtma, et lapsi oma juurde tagasi saada. Ei tee ta seda mitte või ei saa ta neid tagasi ja jäävad lapsed ema juurde, siis peab isa ka nende toitmise ja kasvatamise eest emale tasu andma. Järjekult on ema juures ja isast, olgugi vastu isa tahtmist, lahus elavatel lastel õigus isa käest igal juhul abi saada. See laste õigus on sõltumata sellest, kas nende emal nende isaga kooselu võimatuks ja väljakannatamatuks on saanud ja kas nende ema ka õigustatud on nende isalt enesele isiklikult ülespidamist saama või mitte. (Riigikohtu tsiviilosakonna toimetused nr. 429 — 1923 a.)

Röövitud ja varastatud asjade omandamine avalikult oksjonilt.

Balti Tsiviilõiguses (§ 826) valitseb põhimõte, et varguse ja röövimise teel äravõetud varanduse kohta iialgi tema endise omaniku õigus ei kustu ja et ta seda varandust igatühe käest, kus ta teda leiab, oma endise õiguse põhjal võib tagasi nõuda. Kuid on olemas siiski üks erand sellest üldprintsibist. — Balti Tsiviilõiguse

(§ 733 — 841) määruste järele võib ametiasutus ehk ametivõim, kelle kätte leitud ehk jälle varastelt ja röövlitelt äravõetud asjad toodi, neid asju teatavatel tingimustel enampakkumise ehk oksjoni teel ära müüa, kui nende omanik on teadmata ja tundmata ja neile järele ei ilmu. Seesuguselt avalikult oksjonilt ostetud asja kohta saavutab ostja omanduse-õiguse, nagu iga muu omaniku poolt toimepandud ostu-müügi läbi.

See asjaolu, et Balti Tsiviilõiguse § 868. enampakkumist ehk oksjoni mitte pole üles loetud kui vahendit ehk moodust, mille läbi omanduse-õigus teatava asja peale võib kaduma minna ka ilma omaniku sellekohase tahteavalduseta (безъ воли собственника), ei võta ametivõimude poolt toimepandud oksjonidelt omanduse-õigust edasiandvat jõudu mitte ära ega tee seda ainult ajutiseks korralduseks, mis asja valduse suhtes seni maksab, kuni endine omanik ilmub ja asja tagasi nõuab. Tuleb nimelt tähele panna, et ülemaalmisematud § 868. aratähendatud juhtumused, kus ilma omaniku tahteta tema omanduse-õigus kaduma läheb, mitte kõik ja mitte lõplikult pole üles loetud, nagu seda paragrahvi kolmas punkt näitab. Teiselt poolt tuleb arvesse võtta, et sama Balti Tsiviilõiguse § 733—741, kus kõneldakse leitud, röövitud ja varastatud asjade oksjonist, raamatu osasse on mahutatud, mis omanduse-õiguse saavutamist käsitavad. Enampakkumise toimetust, oksjoni, võidakse küll tühistada, nagu iga teist ostu-müügi lepingut, kui ta seadusevastaselt on sõlmitud. Senikaua aga kuni seda pole sündinud, jääb seesuguselt ostja asja omanikuks ka endise omaniku vastu, olgugi et asi oli viimaselt varastatud või röövitud. Endisele omanikule jääb ainult õigus, kui asi juba oksjonil ära on müüdud-asja müügihinda omale saada (§ 737). (Tsiv. osakonna toimetused nr. 1008 — 1923. a.)

Üüriseaduse § 19. tõlgendamine.

Üüriseaduse § 19. kohustab üürnikku ka sel puhul, kui tal üürileandjaga üüri arvutamise asjus mõtete lahkumineku tekib, üüri senise normi järele maksma. See tähendab: üürnik peab üüri sellel määral edasi maksma, nagu ta enne mõtete lahkuminekut tegelikult maksis, kuni kohus vaidluse üürihinna kohta ära otsustab. Mil põhjal vaidlus senise üürihinna kohta tekkis, kas sellel, et üürnik kokkulepitud üüri määra enam ei tunnusta ja üüri tahab seaduses määratud normi järele arvata, on tähtsusetu ja ükskõikne § 19. kohaldamise korral. Tähtis on ainult, et senine norm maksaks kuni uue kindlaksmääramiseni kohtu poolt. Jätab üürnik üüri senises suuruses maksmata ja hakkab üüri omavoliliselt enne sellekohast kohtu otsust vähemas suuruses maksma, siis tuleb seda Üüriseaduse § 19-ja § 17. p. g. märkus 1. põhjal üürilepingu oluliseks rikkumiseks pidada. Kui uue, kohtu poolt määratud normi, järele tõepoolest vähem üüri tuleb maksa, võib üürnik rohkem makstud üüri tagasi nõuda, ei või aga enne kohtu otsust üüri ise oma arvamise järele vähendada (Tsiv. osakonna toim. nr. 466 — 1923. a.).

Pärandusvara hooldaja nimetamine.

Balti Tsiviilõiguse §2591. põhjal määratakse päranduse hooldaja hoolekande-kohtu poolt pärandusest huvitatud isikute (Erb-schaftsinteressenten) ettepaneku järele. Sõnal „pärandusest huvitatud“ on siin palju laiem tähendus kui sõnal „pärijad“. See on ka arusaadav, sest enne pärijate kinnitamist, olgu testamendi järele, olgu seadusekohases pärimiskorras, ei ole pärijad vastuvaidlemata veel mitte kindlad. Tõelis testamendijärgsete ja seadusejärgsete pärijate vahel on viimastel kui pärandusest huvitatud isikutel kahtlemata õigus omalt poolt hoolekande-kohtule ettepanekuid teha päranduse hooldaja nimetamiseks. Kohus

võib hooldajat ettepannud isikute seast nimetada ehk jälle oma äranägemise järele ka muid isikuid määrata. Eriti ei ole selle juures otsust-andev hooldaja varandusline seisukord, ei ka mitte hädatarvilik, et hooldaja oleks kinnisvara omanik (Tsiv. osakonna toimetused nr. 482 — 1923. a.).

Ts. Kp. S. § 82. tõlgendamine.

Rahukohtunik kui ka Rahukogu peavad Ts. Kp. S. § 82. järele oma otsuseid põhjendama ainult nendele tõendustele, mis asjaosalised ette on pannud. Ainukese erandina sellest üldreeglist võib kohus igasuguseid õiendavaid teateid, mis mitte arutatava asja sisusse ei puutu ja mis teistes sama kohtu asjatoimetuses olemas, arutatavale asjale juurde lisada, kui neid tarvis on asja kõigeekülgseks väljaselgituseks. Kohus ei või aga ühe asja arutamisel mitte arvesse võtta teises kohtuasjas väljaselgitud fakte, ilma et ta 1) nimetaks, mida need faktid eneses sisaldavad; 2) korraldust teeks vastava teatise (справочное свидѣние) juurde lisamiseks (Tsiv. osakonna toim. nr. 489 — 1923. a.).

Vaidlused pärijate kinnitamise juures.

Ts. Kp. S. § 2021-ses ei ole sugugi öeldud, et pärijate kinnitamise asi hoiukorras tuleb ära lõpetada, niipea kui isikute vahel, kes oma pärimisõigused üles on annud, päranduse üle vaidlus tõuseb. Ei asjatoimetuse lõpetamisest ega seismajätmisest ei ole § 2021-ses juttu. See paragrahv ütleb ainult, et vaidlejatele jäetakse õigus oma pärimisõigusi nõudekorras tõendada. Asjaosaliste vahel tõusnud vaidlusest ei järgne seega iseenesest veel mitte paratamatus, pärijate kinnitamise toimetust lõpetada. Kohus võib kinnitamistoimetust lõpetada, kui ta ettetoodud vaidlusi niivõrd kaaluvaks loeb; võib seda toimetust aga

ka edasi arutada, kui neil vaidlustel kohtu arvamise järele pärijate kinnitamise suhtes tähtsust ei ole. Mõlemal juhul jääb asjaosalistele muidugi õigus oma huvide kaitseks asja nõudekorras uuesti alustada (Tshiv. osakonna toim. nr. 486 — 1923. a.).

Kooli õppejõudude palganõuded.

Avalikkudes koolides töötavate õpetajate palk on seaduse läbi kindlaks määratud („Riigi Teat.“ nr. 41 — 1921. a.). Nad saavad põhipalka ja elukalliduselisa ühtlaselt riigiteenijatega ja samal määral (Õpetajate Palgaseaduse § 2 ja 3). Järjekult on saamata jäänud põhipalga nõudmisele seaduse poolt vastuvaidlematu iseloom antud. Sääraseid nõudeid peavad valitsuse- ehk administratiiv-asutused lahendama, eriti kohalik koolivalitsus, kelle kaudu palgamaksmine sünnib, ja ei saa neid mitte tsiviilnõude korras arutada (Ts. Kp. S. § 1. mär. 1). Sellele vastukäivad tsiviilkohtu otsused tulevad kaebekorral tühistada ja asjaosalised administratiivsete asutuste poole juhatada (Tshiv. osakonna toim. nr. 464).

Jagamata ehk solidaarne vastus.

Nõudja oli enda oma surnud mehe pärandusest kostjate kasuks lahti ütelnud. Tasuks selle eest pidid kostjad temale maksuma teatava summa raha, andma vilja ja muid asju. Et kostjad nõudja vastu oma kohustust ei täitnud, pööras viimane kohtu poole ja palus enesele nende käest välja mõista eespoolnimetatud raha ja asju nende jagamata ehk ühisel vastutusel. — Rahukohtunik rahuldab nõudmise, ilma et ta kostjate jagamata ehk solidaarvastutusest oma otsuses midagi oleks ütelnud. Kumbki pool otsuse peale edasi ei kaevanud ning otsus astus seadusejõusse. Otsuse täitmise ajal pööras nõudja volinik rahukohtuniku poole ja palus seletada, et otsus tuleb kõikide kostjate vastu solidaarselt täita. Rahukohtunik rahuldab selle palve. Üks kostjatest andis selle peale Rahukogule era-

kaebuse ja palus rahukohtuniku määruse tühistada. Rahukogu tühistas rahukohtuniku määruse, leides, et otsuses enesemitte ei ole öeldud, et kostjad solidaarselt peavad vastutama. Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses palus nõudja Rahukogu määruse Balti Tsiviilõiguse § 3332, 3334 ja 3336 rikkumise pärast tühistada. Riigikohus leidis, et Balti Tsiviilõiguse § 3334. järele kostjate solidaarne ehk jagamatu vastutus võib tekkida lepingu, testamendi või kohtuotsuse põhjal ja viimaks seaduse järele. Käesoleval korral ei ole kolme esimest tekkimise põhjust olemas. Jääks ainult veel üle järele katsuma, kas seadus praegusel juhul kostjaid nõudja ees solidaarselt vastutavaks ei tee. Seaduse järele vastutavad kostjad solidaarselt, kui see, mis nad peavad täitma, on jagamatu asi. Olgugi et käesoleval korral mõned asjad, mida kostjate käest nõuti, jagamatud olid, on nõudja siiski kostjate solidaarvastutusest sellega loobunud, et ta asjade väärtuse palus kostjate käest rahvas välja mõista, kui viimased asju ei soovi anda. Asjade väärtus rahvas on kostjate vahel jagatav ja kui nad asju natuuras ei soovi välja anda, võib nõudja nende käest ainult igatühe peale langevat väärtuseosa kätte saada, mitte aga kõike väärtust ühe kostja käest solidaarse vastutuse alusel (Tshiv. osakonna toim. nr. 492 — 1923. a.).

Kas rendileping või töö- ja teenistuseleping?

Kostja kasutab nõudja talust nelja vaka ala maad, mille eest ta kohustatud oli nõudjale tema talu sepatõid tegema. Nõudja palub kostjat välja tõsta, sest et viimane tõrkuvat oma kohustust täitmast. Rahukohtunik kui ka Rahukogu lükkasid nõudmise tagasi, leides, et kostja on nõudjale sepatõid teinud, et temal on omad majad nõudja maa peal ja viimaks, et tema vahetõid nõudjaga käib väikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse alla. Oma kassatsioonikaebuses selle otsuse peale

seletab nõudja, et tema vahakord kostjaga ei ole mitte rendileping, vaid töö- ja teenistuseleping. Siin tulevat kohaldada Balti Tsiiviilõiguse määrusi töö- ja teenistuselepingute kohta ja mitte väikekohtade rentimise pikendamise seadust. Riigikohus leiab, et maakasutamise eest maa-andjale teatava käsitöötegemine seda vahakorda veel mitte rendilepingute hulgast välja ei eralda. Oskus- ehk käsitöö peale, mida maa-andjale tarvis, võib Balti Tsiiviilõiguse § 4033. mõttes vaadata kui asendatava asja peale. Kunas maakasutamislepingu kui rendilepingu, kunas kui töö- ja teenistuslepingu peale vaadata, ripub ära igakordsetest asjaoludest. Üldiselt võiks ainult tähendada, et maakasutamise peale põllutöölise poolt, kes maaandja juurde end tööliseliseks palganud ja omale selle eest tasuks teatava tüki maad tarvitada on saanud või teatava osa maa produktidest välja on kaubelnud, ei tule vaadata mitte kui maa rentimise peale (Tsiiv. osakonna toim. nr. 498]—1923. a.).

Tsiiviil-kohtupidamise Seaduse § 767., 309. ja 763. tõlgendamine.

Tsiiviilprotsessi põhinõudeks on asjaosalistele võimalust anda oma õigusi kõigekülgselt kaitsta ja välja selgitada, nagu seda väljendab Ts. Kp. S. § 4. Sellest seisukohast välja minnes ei tohi kohtud asju otsustada, ilma et nad asjaosalistele kutseid oleksid saatnud kohtuistungile ilmuda. Kuni 1914. a. 2. juunini pidid asjaosalised üldkohtutes Ts. Kp. S. § 309. ja 763. järele oma aadressi üles andma kohtu asukohalinnas; kui asjaosalised seda ei teinud, jäeti neile saadetavad paberid ja kutsekirjad akti ja loeti neid pooltele kätteantuks. 1914. a. 2. juunil tuli muudatus Ts. Kp. S. § 309-dasse. Selle muudatusega anti üldkohtu esimehele õigus saata kohtukutseid asjaosalistele ka nende alalise elukoha järele, kui selleks ei leidu takistust ja kui asja arutamisele ning otsus-

tamisele ei tule selle läbi viivitust. Kutse peab saadetama kas poolte sellekohase palve peale või kohtuasutuse esimehe äranägemise järele. Ei või kahtlust olla, et sellega taheti kergendada ja hõlbustada pooltel osavõttu asja kohtulikust arutamisest. Ei ole sellepärast vastuvõetav vaade, et kohtu esimees kutse saatmist või mittesaatmist täiesti oma isikliku äranägemise järele võiks toimetada ja et ta ka siis, kui ta kunagi ja mingil tingimusel kutset ei saadaks, Ts. Kp. S. § 309. mõtte vastu ei toimetaks. Ts. Kp. S. § 309. mõtte järele tuleb neil juhtumustel, kus asjaosalised ei ole üles annud oma kohtuaadressi kohtu asukohas, kohtu esimehel ära kaaluda kas on võimalik neile kutseid saata nende elukohta, ilma et selle läbi asja arutamises viivitus ehk takistus tõuseks. Jaataval korral, s. o. kui viivitusi ja takistusi näha ei ole, peab kutse saadetama. Siinjuures ei saa tähendamata jätta, et Vene riigis pooled oma aadressid kohtu asukohalinnas kohtule üles pidid andma juba sellepärast, et kaugused kohtu asukohast suured ja kutsete kättesaatmine pooltele nende elukoha järele suurte raskustega seotud oli. Siiski loobus ka Vene seaduseandlus viimaks sellest nõudest ja katsus tema valjust parandada Ts. Kp. S. § 309. uue redaktsiooni läbi. Meil, kus kaugused väikesed ja postiolud hästi korraldatud, ei tohiks kohtu kutsekirjade kättetoimetamine väljaspool kohtu asukohalinna asja arutamisele mitte suurt raskust ega viivitust valmistada. — Ts. Kp. S. § 309. uus redaktsioon on maksev ka Kohtupalati poolt väljasaadetavate kutsekirjade kohta sama seaduse § 777. põhjal. Paragrahvid 763. ja 311. ning § 309. algus sisaldavad enese üldmäärusi, viimase paragrahvi lõpp on aga üksikasjaline korraldus kohtu läbikäimise kohta pooltega, millel on kohustav jõud ka Kohtupalati suhtes, sest § 763-da uues redaktsioonis leidub otsekohene tähendus § 309. peale (Riigikohtu tsiiv. osakonna toimetis nr. 924 — 1923. a.)

Kohtunikkude palkade tõstmine 1924. aastal.

(Jutuajamine Riigikohtu esimehe K. Partsiaga.)

! Kuulda saades Riigikogu 1924. a. eelarve komisjoni kohtualakomisjoni soovivaldustest kohtunikkude palkade parandamise alal, arutas Riigikohtu üldkogu ka seda küsimust.

Riigikohtu arvamise mööda oleks eestkätt tarvilik ametnikkude palkadest protsendilised mahatõmbed, mis suuremas osas maakonna linnades ja maakohtades maksivad, ära kaotada, sest nagu teada ja nagu statistika andmed näitavad, ei jää väiksemad linnad ning alevid elukalliduse poolest suurematest linnadest sugugi maha ja mõnes kohas on elu isegi kallim, kui näit. Tallinnas. — Riigikohtus arvatakse, et eriliselt peaks rahukogu abiesimeeste ja alaliste liigete, tähtsamate asjade kohtu-uurijate ja rakukogude prokuröride palku parandama, sest nende ja alamate kohtunikkude palkade vahe on sedavõrd väikene, et raske on rahukogu liigete ja prokuröride kohtadele vilunumaid jõude leida, kuna töö neil kohtel ometi palju laialisemaid ja põhjalikumaid teadmisi nõuab, kui jaoskonna kohtunikkudel. — Mis Riigikohtu, kui ka teiste kohtunikkude palkade üldparanduse kavatsusesse puutub, siis peab rõhutama, et kohtunikkude kindlustamine vääriliste palkadega sündsate uute kohtutegelaste leidmiseks kui ka ametis-olevate edasi hoidmiseks, ülepea, kohtute koosseisude väärilise tasapinna alalhoidmiseks ja võimalikuks edaspidiseks tõstmiseks ülitarvilik on, nagu seda möödunud aeg on näidanud, kus veel 1922. a. kestel kohtunikkude ametist lahkumine madalate palkade pärast alaliseks nähtu-

seks oli. Kuid siiski tõi mineva aastane palkade kõrgendus tuntavat parandust ja hulgaline lahkumine kohtuametitest vähenes.

Olgugi, et ka praegused kohtunikkude palgad, võrreldes endise aja kohtunikkude palkadega, kui ka praegu vabakutseliselt töötavate ehk erateenistuses seisvate õigusteadlaste sissetulekutega, ja praeguse aja elu nõudeid arvesse võttes, väga madalad on ja nad eriti Eesti marga ostujõu vähenemisel, viimasel ajal veelgi vähemaks on muutunud, nii et kohtuametitesse, isäranis kõrgematele kohtadele ülliraske on sündsaid kandidaate leida; kuid sellegipärast võiks meie arvamise järele praegusel ajal, tänavu-aastast riigimajanduslist kitsikust silmas pidades, vististi üldisest palga kõrgengusest loobuda, et kõike jõudu koonduda marga kursi püsimume alleshoidmiseks, parandamisele ja tema ostujõu sellele seisukohale viimisele, mis temal 1923. a. sügiseni oli. — Kohtute eelarve alamkomisjoni tänuväärt algatust, mis kohtute seisu parandamise tarvidusest õiget arusaamist näiteb, tuleks vahest järgneval aastal teostada, kui loodetavasti riigi majandusline seisukord pareneb. Muidugi ei või kohtunikkude palkade kõrgenduse vastu rääkida, vaid see oleks isegi kõigiti soovitav, kui kõrgendust on võimalik läbi viia, ilma et see eelarve puudujäägiks kaasa mõjuks ehk sunniks krediitoperatsioonide tegema. —

Sellest seisukohast on Riigikohtu esimees Riigikogu eelarve komisjoni juhatajat ja kohtuministert informeerinud.

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.**

Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

Toimetuse ja talituse aadress:
Tartu, Aia uul. nr. 39.

Tellimise hind: 400 mk. aast. (8 nummert).
Üksik nummer 50 mk.